

DOBRÁŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

- Výsledky testovania PISA 2018: ako (ne)vyzerá sociálny štát
- Koho budete voliť, pani učiteľka? (skutočný príbeh)
- Malo by sa ministerstvo školstva rozdeliť na dve?
- Témy, ktoré hýbu svetom tínedžerov
- Peniaze, rodina a výchova detí

Ak by ste chceli vytvoriť prostredie úplne nevhodné pre učiaci sa mozog, asi by ste skončili s niečím ako školská trieda.

John Medina

Spätná väzba neláme väzy – tak v čom to väzí?

➤ Kto chce byť učiteľom, musí sa naučiť poskytovať spätnú väzbu. A kto chce byť dobrým učiteľom, musí sa ju naučiť aj prijímať. Žiaľ, mnohým učiteľom to robí problém. A nielen učiteľom. Jedna moja známa Američanka, ktorá už vyše 20 rokov žije na Slovensku, nedávno v istej diskusii poznamenala, že Slováci nemajú kultúru spätnej väzby. Nevieme ju dávať a nevieme ju prijímať. Mnohí ju vnímame ako kritiku, dokonca často ako neoprávnenú kritiku, ako útok na svoju osobu, na svoju profesionalitu či na svoj status. A nevieme na ňu reagovať. Naše reakcie sú neraz prehnane emocionálne a spravidla prechádzajú do obrany, odmietania či protiútoky. Prekáža nám nielen to, čo nám je komunikované ako spätná väzba, ale často aj to, kto nám to hovorí. To druhé je problém najmä v silno hierarchických komunitách, kde hrá významnú rolu tzv. rank jednotlivých osôb. Týka sa to mnohých profesných komunit ako právnici, lekári a, žiaľ, aj učelia. („Nech sa páči, pán docent! Až po vás, pán profesor!“). Keď má učiteľ dostať spätnú väzbu od niekoho s vyšším rankom (riaditeľ školy, inšpektorka), vyvoláva to v ňom neraz strach až stres. (Aj moje ohlásené návštevy na hodinách už boli príčinou ťažkých nevolností a zdravotných problémov, a to som neprichádzal ani ako riaditeľ školy, ani ako inšpektor). A keď chce dať učiteľovi spätnú väzbu kolega zo zborovne, môže to tiež vyvolávať nepríjemné pocity: akým právom mi chce hovoriť do toho, ako učím? Ved' je to môj kolega, sme tu rovnako dlho! Zmeniť kultúru Slovákov nebude také ľahké, ale mohli by

sme skúsiť aspoň zlepšiť kultúru našich škôl, pokiaľ ide o poskytovanie a prijímanie spätnej väzby. Ako na to? Keby bolo spätnej väzby viac, stala by sa bežnou súčasťou chodu školy, všetci by si na ňu zvykli a strach by opadol. Hospitácie by preto mali byť v škole, takpovediac, na dennom poriadku. Jednak zo strany vedenia školy, jednak medzi kolegami navzájom. V druhom prípade by malo ísť o tzv. priateľské hospitácie, ktorých hlavným cieľom ani nemusí byť poskytovanie spätnej väzby, ale inšpirácia pre hospitujujúceho. („Rád by som sa inšpiroval tým, ako učíš, a keď budeš chcieť, môžem ti povedať aj svoj názor na to, čo som videl.“) Druhou podmienkou na odstránenie či zmiernenie strachu je, aby spätná väzba nebola iba hodnotiacia a iba kritická. Poskytovať spätnú väzbu neznamená upozorňovať na chyby. A do tretice: spätná väzba nesmie byť pre učiteľa predzvesťou niečoho zlého. Škola musí byť bezpečným prostredím nielen pre žiakov, ale aj pre učiteľov a poskytovanie spätnej väzby nesmie tento pocit bezpečia narúšať.

Čo si myslíte o tomto texte? Teším sa na spätnú väzbu! ■

Vladimír BURJAN

Foto: Peter Ertl

Vladimír BURJAN
Spätná väzba neláme väzy
– tak v čom to väzí?

Skutočný príbeh
Koho budete voliť, pani učiteľka?

Za a proti
Malo by sa ministerstvo školstva
rozdeliť na dve?

Mária SMREKOVÁ
Peniaze, rodina a výchova detí

Michaela KUŠNIERIKOVÁ
Nezadusit' svoje ja

Juraj HIPŠ – Vladimír ŠUCHA
Výsledky testovanie PISA 2018:
ako (ne)vyzerá sociálny štát

Dobré tipy
Ako na témy, ktoré hýbu
svetom týždňerov

Lenka ŠIŠMIČOVÁ
Domovské a expertné skupiny v škole

Zápisky sklerotického učiteľa
Pravidlá školských zázrakov

NOVINKA!
Ak chcete prejsť na konkrétny článok v časopise, kliknite v obsahu na obrázok. Listovanie vám uľahčia navigačné šípky v pätičke.

Máme príliš veľa nekvalitných stredných škôl

„Slovensko je priemyselný štát a štruktúra školstva nezodpovedá potrebám, ktoré táto ekonomika má,“ upozornil prezident Asociácie priemyselných zväzov Alexej Beljajev. Pripojil sa tak k stanovisku zamestnávateľských organizácií, podľa ktorých vzdelávanie na Slovensku prestáva plniť svoju funkciu a nie je dostatočne prepojené s trhom práce. Zamestnávateľia v uplynulom týždni skonštatovali, že kým v západných krajinách, ktoré sú porovnateľne veľké ako Slovensko, sa počet stredných škôl pohybuje medzi 100 až 300, na Slovensku je ich aktuálne viac ako 800, pričom ich naplnenosť dosahuje zhruba 40 %. Chcú preto presadzovať redukciu škôl s cieľom zvýšiť ich kvalitu. ■

Študenti medicíny reagujú

Na hrozbu predsedu Smeru-SD Roberta Fica, ktorú adresoval absolventom medicíny za ich odchod do zahraničia, ak neodpracujú 10 rokov na Slovensku, reagovali samotní študenti aj odborníci. „Po vyštudovaní náročného štúdia začínate pracovať v nemocniciach s veľakrát obmedzenou možnosťou ďalšieho rozvoja, vedeckého výskumu a často slabým technickým vybavením. A k tomu všetkému nemáte ani možnosť vytvoriť si životný štandard, lebo finančne ohodnotenie nie je v súlade s neustálym vyvíjaným tlakom na zdravotníckych pracovníkov. Lekári často odchádzajú práve aj za ľudskejšími a dôstojnejšími pracovnými podmienkami,“ hovorí študentka medicíny Júlia Bartková. Podľa Študentskej rady vysokých škôl primárnym dôvodom odchodu absolventov nie je finančné ohodnotenie, ale neadekvátne pracovné podmienky. ■

Napätá situácia na Fakulte informatiky a informačných technológií STU

Atmosféra na fakulte eskalovala po tom, čo súčasný dekan Ivan Kotuliak prepustil bývalú dekanu Máriu Bielikovú na základe anonymného podnetu. Po jej prepustení vznikla petícia, ktorej iniciátori uviedli, že dekan zasahuje do procesu volieb Akademického senátu FIIT STU. Rektor STU Miroslav Fikar neskôr informoval, že Bielikovej ukončenie pracovného pomeru sa zruší. Bývalá dekan sa zároveň rozhodla nekandidovať do senátu fakulty. Štrajkový výbor zrušenie výpovede ocenil, no skonštatoval, že hlavné požiadavky zostali nespĺnené. Štrajkujúci dekana vyzvali, aby vysvetlil prijatie 18 nových zamestnancov s právom hlasovať vo voľbách do senátu. Počas volieb študenti protesty pozastavili a volebná komisia voľby vyhlásila za neplatné. Dôvodom bol nesúlad počtu voličov vo volebnom zozname a počet odovzdaných hlasovacích lístkov. ■

Foto: www.stuba.sk

Domáce správy vyberáme z newslettera kampane Chceme vedieť viac o budúcnosti vzdelávania na Slovensku, ktorej organizátorom je Nové školstvo. Viac o aktuálnom dianí v rezorte školstva nájdete na chcemevedietviac.sk. Zahraničné správy vyberáme z Magazínu Perpetuum, ktorého vydavateľom je www.scio.cz. Ďalšie zaujímavé informácie o dianí vo svete vzdelávania nájdete na perpetuum.cz.

Foto: wocabee.app

Žiaci triedy 5.A zo Základnej školy so športovým zameraním na Mallého ulici v Skalici sa stali víťazmi celoslovenskej súťaže v učení cudzích jazykov.

Súťaž odštartovala na slovenských základných a stredných školách v októbri minulého roku, a po okresných a krajských kolách spoznala celkových víťazov na začiatku januára. Žiaci súťažili vo všetkých cudzích jazykoch a výhradne online. Kri-

Piataci porazili gymnazistov

tériom hodnotenia bola usilovnosť žiakov v učení sa novej slovnnej zásoby. Piataci zo Skalice boli najmladšími účastníkmi celoslovenského kola a porazili starších žiakov aj gymnazistov z ostatných krajov. Vo finále každý z nich denne zodpovedal približne 600 testových otázok a učeniu jazyka sa venovali aj 4 hodiny denne. Žiakom prišiel k víťazstvu dnes osobne zablahoželať predseda Trnavského samosprávneho kraja Jozef Viskupič a primátorka mesta Skalica Anna Mierna. Súťaž *Jesenný WocaBee šampionát* sa na slovenských školách uskutočnila prvýkrát. Celkovo sa do nej zapojilo takmer 8 000 žiakov z 552 tried z celého Slovenska. Šampionát sa uskutočnil vo webovej aplikácii WocaBee, ktorá už druhý školský rok pomáha žiakom a učiteľom s učeními cudzích jazykov na školách. ■

Jana ČIKELOVÁ, WocaBee

Foto: archív SSOŠ Via Humana

V roku 2018 oslavovala naša škola 25. výročie jej založenia. Zamestnanci školy, študenti, rodičia, absolventi a priatelia školy sa stretli na výročnom plese. Bolo to príjemné stretnutie po rokoch. Tak prečo si ho nezopakovať? Vtedy vznikla nová tradícia. Študentský ples. Udalosť, na ktorú sa všetci tešia už od septembra.

Študentský ples Via Humana

Tak to bolo aj tento rok. Lístky boli tradične už v decembri vypredané a 24. januára 2020 sa v Kultúrnom dome v Dubovciach začal Študentský ples Via Humana. Ples odštartovali naši maturanti, ktorí si pripravili krátky kultúrny program. A zábava sa mohla začať. Parket bol stále plný, všetci sa výborne bavili až do skorého rána, spomínali na staré dobré študentské časy a nechýbala ani bohatá tombola. Jednoducho ples na jednotku!

Teší nás, že naši absolventi a priatelia nezabúdajú na svoju školu a každý rok si nájdu čas stretnúť sa a zaspomínať si. Veď nenadarmo sa hovorí, že študentské časy sú tie najkrajšie...Tak znovu o rok, priateli! ■

Viera PSOTOVÁ,
SSOŠ Via Humana, Skalica

Foto: archív Piatnik

Dolároví miliónári, teda tí, ktorých disponibilný majetok má hodnotu minimálne jeden milión dolárov, považujú finančnú gramotnosť za jeden z dôležitých problémov našej spoločnosti.

Na Slovensku sa úroveň finančnej gramotnosti pohybuje na úrovni 84 %, u českých susedov na úrovni 88 %, píše Wealth Report 2019. Štúdiá uskutočnená pre spoločnosť Discover odhalila, aké významné môže byť finančné vzdelá-

Finančná gramotnosť hrou

nie na školách. Americkí študenti, ktorí absolvovali predmet súkromných financií, s väčšou pravdepodobnosťou ušetrili peniaze (93 % v porovnaní s 84 % študentov, ktorí takéto vyučovanie nemali).

Hry, videá či finančné aplikácie môžu predstavovať efektívnu a zábavnú formu, ako pracovať na finančnom vzdelaní.

„Hráči sa ponoria do hry a nenásilnou formou sa tak učia novej zručnosti. Herná trilógia *Century* rozvíja strategické myslenie, obchodnícky talent, učí hráčov riskovať a prijímať zodpovednosť za svoje zlé rozhodnutia. Zároveň ich môže učiť o histórii a zaujímavostiach zo sveta novoveku, keďže hra sa odohráva v rozmedzí 15. až 17. storočia,“ hovorí pani Štěpánka Zoubková zo spoločnosti Piatnik, ktorá hru vydáva. ■

Lenka TERPÁKOVÁ

Ako to vidí SKÚ

Verejná diskusia s uchádzačmi o post ministra školstva

SKU aj v tomto predvolebnom období zorganizovala verejnú diskusiu s politikmi, ktorí majú ambíciu stať sa po voľbách ministrami školstva. Diskusia sa uskutočnila 22. 1. 2020 v klube Pod lampou. Zúčastnili sa jej títo kandidáti: Miroslav Sopko (OLANO), Ľubomír Petrák (SMER-SD), Bohdan Hroboň (KDH), Branislav Gröhling (SaS), Juraj Hipš, Vladimír Šucha (PS-SPOLU) a Michal Kovács (ZA ĽUDÍ). Diskusia bola na odbornej úrovni, kandidáti predstavili svoje vízie, aj konkrétne kroky, ktoré by v prípade úspechu vo voľbách presadzovali na poste ministra školstva. Diskusia bola vysielaná na Facebooku SKU a celú si ju môžete pozrieť na uvedenom linku: sku.sk/odpovede-stran-na-otazky-v-klube-pod-lampou/.

Hodnotenie volebného obdobia 2016 – 2020

a) Hodnotenie plnenia Národného programu rozvoja výchovy

NPRV je pre účely dopadu a praxe predovšetkým tabuľka s názvom Implementačný plán NPRV. Táto tabuľka je povrchná práca ministerstva, v ktorej zlúčilo bežné úlohy ministerstva, prebiehajúce europrojekty a zopár ideových vecí, ktoré ako celok nedávajú žiadne záruky skvalitnenia školstva. NPRV je sčasti postavený na *Učiacom sa Slovensku*, ale samotné akčné kroky sú veľmi málo ambiciózne a nemajú zásadný vplyv na zmeny. V Implementačnom pláne je väčšina úloh s dopadom na zmenu naplánovaných na roky 2020 a neskôr, čo znamená, že autori tabuľky spolu s ministerkou už nebudú mať reálnu zodpovednosť za naplnenie sľubov. Ak sú rozpočtové položky, ktoré súvisia s obdobím 2018 a 2019, tak sú takmer väčšinou z europrojektov. Nastala tu teda veľmi neštandardná situácia, že nie financie a plány vychádzajú z ideí, cieľov a vízií, ale opačne.

b) Ktoré ciele sa rezortu podarilo naplniť a ktoré nie?

Podarilo sa naplniť tie ciele, ktoré už v čase písania tabuľky boli garantované prebiehajúcimi europrojektami. Taktiež formulácia cieľov bola neraz formou „vytvoriť pracovnú skupinu“, a to formálne splnili, lebo poslali organizáciám mail, že ich nominujú do pracovnej skupiny. SKU je členom viacerých skupín, ktoré v decembri 2019 na poslednú chvíľu ministerstvo vytvorilo. To, že skupina ešte nikdy nezasadla, to už nikto nerieši, dôležité je, že splnili úlohu v NPRV. Plnenie cieľov a úloh je vysoko formálne. Ministerstvo dodnes nepredstavilo podrobné plnenie cieľov a úloh. Treba ale povedať podstatnú vec, že hlavným cieľom NPRV je zvýšiť kvalitné inkluzívne vzdelávanie, zvýšiť atraktivitu učiteľského povolania, skvalitniť vysokoškolskú prípravu učiteľov atď. Realita je presne opačná, výsledky PISA sa zhoršujú, učiteľov je stále menej.

c) V ktorých cieľoch treba zabráť najviac?

Potrebujeme výraznejšie podporiť participáciu na tvorbe stratégií a zmien v legislatíve a kurikule. Ak ide o konkrétne ciele, musíme pripraviť kvalitnú *Stratégiu inkluzívneho vzdelávania*, podpora demokratických procesov na pracovisku, ako na to aktuálne upozornilo aj OECD v odporúčaniach pre SR v prioritě 4 príležitosti. Je treba zásadne podporiť málo ambiciózne ciele zvyšovania platov učiteľov, aby sme priemer krajín OECD a EÚ dosiahli rýchlejšie. Potrebujeme zaviesť autoevaluačné procesy na školách, uvoľniť trh učebníc, sfunkčnit rady škôl, voľby riaditeľov školy a mnohé ďalšie. Aktuálne ciele NPRV sú často len formálne a nevyžiteľné pre prax.

Základné etické princípy pedagogiky

Ondřej Šteffl patrí medzi najinšpiratívnejších ľudí na českej pedagogickej scéne. Počas 25 rokov, čo sa poznáme, som od neho počul a čítal mnoho pozoruhodných úvah o škole a vzdelávaní. Ak ste na Facebooku, sledujte ho. Každý jeden jeho status je zaujímavým námetom na premýšľanie o poslaní (a budúcnosti) škôl a o pedagogickej práci.

Nedávno citoval základné princípy lekárskej etiky a položil otázku, či niečo podobné majú aj učitelia. Pripomenul, že lekári musia dodržiavať 4 zásady:

1. Princíp nonmaleficiencie: *Neškodit*. 2. Princíp beneficencie: *Konať pacientovi dobro*. 3. Princíp rešpektovania autonómie: *Každý pacient má svoju autonómiu, vzťah pacienta a lekára nie je síce rovnocenný, ale má byť partnerský*. 4. Princíp spravodlivosti (týka sa vzťahu lekár – pacienti): *Každému, čo mu patrí, rovným rovnako, nerovným nerovnako, nič na nikoho úkor*.

Je zaujímavé, že všetky uvedené princípy by bolo možné preniesť z lekárskeho kontextu do pedagogického. Ani učitelia by nemali žiakom škodiť, mali by sa snažiť konať im dobro, mali by rešpektovať ich autonómiu a pristupovať k nim spravodlivo. V praxi to však nie je také jednoduché. Pri prvých dvoch zásadách narazíme na problém, že učitelia, odborníci a rodičia sa nezhodnú v názore, čo je pre žiakov dobré, a čo im naopak škodí. V medicíne je to jednoduchšie, pretože existuje tzv. normálny, fyziologický stav (stav zdravia). Konanie dobra tak možno definovať ako odstraňovanie patológie a nastolovanie fyziologického stavu. Vo výchove žiadny fyziologický stav nemáme, resp. máme ich veľa a vedú k nim odlišné výchovno-vzdelávacie prístupy.

Rešpektovanie autonómie žiakov je nepochybne dôležité, ibaže náš hromadný, manufaktúrny model vzdelávania naň vytvára iba minimálny priestor. Nuž a spravodlivý je náš školský systém len pre isté skupiny žiakov. Možno by učitelia potrebovali aj ďalšie etické princípy, ktoré lekári nemajú. Napadnú vám nejaké? ■

Vladimír BURJAN

Koho budete voliť, pani učiteľka?

Ako reagovať, ak sa žiaci pýtajú, aké sú vaše volebné preferencie?

➤ Tento skutočný príbeh sa stal začínajúcej učiteľke na gymnáziu na strednom Slovensku.

„Učím druhý rok na gymnáziu. Mám aprobáciu na slovenčinu a dejepis, ale na doplnenie úväzku som dostala aj dve maturitné triedy, v ktorých učím náuku o spoločnosti. Na hodinách sa snažím so žiakmi veľa rozprávať a v rámci diskusií občas prezentujem aj vlastné názory na rôzne spoločenské udalosti. S blížiacimi sa voľbami sme viackrát diskutovali aj na túto tému. Akceptujem, že škola by mala byť apolitická, preto sa snažím viesť hodiny tak, aby svoje názory prezentovali najmä žiaci. Lenže na konci minulej hodiny sa ma žiaci úprimne opýtali, koho budem voliť a prečo. Nevedela som, ako zareagovať a či im to mám (a smiem) povedať. Zachránilo ma zvonenie, no obávam sa, že sa žiaci budú chcieť k otázke o týždeň vrátiť. Stojím teraz pred dilemou: hovoriť pred žiakmi iba v inotajoch, alebo otvorene priznať, ktorej strane dám svoj hlas. Skúsenejšie kolegyně mi odporúčajú tieto témy radšej vôbec neotvárať, lebo sa vraj môžem dostať do problémov. Ibaže ja som tému neotvorila sama, žiaci sa ma priamo spýtali, pretože ich to zaujíma.“

Čo by ste poradili mladej kolegyni? Ako by ste sa zachovali na jej mieste? Mali by učitelia hovoriť so žiakmi o voľbách? A ako majú reagovať, keď sa ich žiaci priamo opýtajú na ich

volebné preferencie?

Diskutujúci sa rozdelili do dvoch názorových táborov. Prvý tábor tvorili respondenti, ktorí si myslia, že učiteľ nesmie prezradiť svoju voľbu a odvolávajú sa na fakt, že voľby sú tajné. Druhá skupina tu vidí príležitosť na diskusiu o hodnotách a rozvíjaní kritického myslenia a nemajú problém s informovaním svojich žiakov, komu dajú svoj hlas – avšak všetci sa zhodujú na tom, že by nemalo ísť o presvedčanie či propagáciu danej politickej strany.

” Treba otvorene vysvetliť, že z profesionálneho hľadiska nie je vhodné menovať konkrétnu stranu, a teda stranu neprezradiť. Ani v príliš nápadných inotajoch. Skôr treba hovoriť dosť podrobne o kritériách, na základe ktorých sa rozhoduje.

David PANCZA

” Učím na vysokej škole. Tam už sú dospelí ľudia, no zároveň som tiež zodpovedná za ovplyvňovanie študentov. Učím výchovu k občianstvu a rovnako som mala dilemu, do akej miery hovoriť o politike. Ja sa označujem za aktívnu občianku a ak mám hovoriť o tom „koho voliť“, vždy dám proti otázku: Koho nevoliť? Žiakom treba dávať konkrétne príklady. Ja fungujem na dokumentárnom cykle „Biela vra-

na“, kde ukazujem, ako sa v tejto krajine pácha nespravodlivosť. No a potom nasleduje diskusia aj o tom, že nech študenti volia podľa svojho vedomia a svedomia demokratickej strany bez korupčnej minulosti. Ale možno by som nezachádzala do konkrétností.

Barbora JASLOVSKÁ

” Urobte si triedne parlamentné voľby, tie sú tajné, priame, všeobecné a rovné. Dostanete odpoveď na politické nálady v triede, čím sa otvorí priestor na ďalšiu diskusiu. A voliť môže aj pani učiteľka.

Marián VIZY

” Žiaci sa ma to pýtajú často. Moja odpoveď je vždy rovnaká: „Verím, že som vybral správne pre mňa aj pre vás.“ Učím dejepis aj občiansku. Je ťažké byť nestranný. Ale nikdy sa priamo k mojej voľbe pred žiakmi nevyjadrujem. Verím, že ma poznajú dost na to, že vedia, na ktorú stranu sa prikláňam.

Jonsy GÁLL

” Škola nemá byť apolitická, škola má byť nestranná. Za vlády KSC sa tieto dva pojmy – politický a stranícky –

zamenili a dodnes sme sa ich nenaučili odlišovať. Politika je správa vecí verejných, a tá je vecou každého človeka. Učiteľ občianskej náuky má povzbudiť žiakov, aby boli aktívnymi občanmi. Vyplýva mu to zo štátneho vzdelávacieho programu. Otázka „Koho budete voliť?“ v takom prípade príde určite. Ja som vždy najskôr zhrnul, ako vnímam ponuku politických strán. Potom som im povedal, čo je pre mňa osobne pri výbere strany, ktorej dám hlas, dôležité. A potom som ich vyzval, aby tipovali, koho teda budem voliť a prečo. Debatovali sme o tých „prečo“ a až potom som im prezradil, koho budem voliť. Takáto debata mala veľký edukačný efekt a vracali sme sa k nej často aj po voľbách. Ako som spokojný s tým, ako ma strana reprezentuje, či a kedy sa ako občan aktivizujem a podobne.

Martin KRÍŽ

” Ako žiačka by som určite ocenila otvorenosť a úprimnosť. Dost ma to iritovalo v študentských časoch, že sa niektoré témy zahmlievajú. A možno by stálo za to spraviť triednu diskusiu, v ktorej sa každý (kto chce) vyjadrí, koho bude voliť (by volil) a prečo.

Katarína STAŇOVÁ

NÁZOR ODBORNÍKA

Často sa hovorí o tom, že škola má byť apolitickou inštitúciou. Ako tomu rozumieť? Politika je správa vecí verejných, všetkých sa nás bezprostredne týka. Televízne diskusie, vlaky zadarmo, rozličné zákony, demonštrácia za legalizáciu marihuany, sloboda prejavu, príspevok v nezamestnanosti.

Politika je prítomná v takmer každej oblasti života. Vylúčiť ju zo školy by znamenalo postaviť okolo školy hrubé múry a úplne sa izolovať od vonkajšieho sveta. Takáto izolácia nie je možná a ani správna.

Úlohou školy je vychovávať zo žiakov občiansky aktívnych ľudí, ktorým záleží na tom, v akom svete žijú. Škola má pomáhať budovať a upevňovať hodnoty, ktoré žiaci zastávajú, učiteľ žiakov by vnímal k svojmu okoliu, kriticky uvažovať a konštruktívne riešiť problémy. Nevyhnutným predpokladom pre to je, aby žiaci spoznávali spoločnosť, v ktorej žijú, jej históriu aj súčasný stav, a teda aj politickú situáciu a dôsledky, ktoré majú rôzne politické rozhodnutia.

Škola nemá byť apolitická, no má byť nestranná. Nemá presadzovať žiadnu konkrétnu politickú stranu a jej program a nemá žiakom vnucovať, koho by mali alebo nemali voliť. Má im ponúkať nástroje, vďaka ktorým sa sami dokážu správne rozhodnúť, a hodnoty, o ktoré sa môžu oprieť. Akým spôsobom to škola môže robiť?

Žiaci by mali mať priestor diskutovať o aktuálnom dianí v spoločnosti, a to nie len na občianskej výchove. Ak na námestí tisíce ľudí protestujú proti korupcii, no učiteľ fyziky bez mišutia oka prednáša o prúdení v kvapalinách, vysiela tým signál, že to nie je dôležité. Že nie je dôležité zaujímať

sa, angažovať sa, vyjadriť svoj názor.

Rozoberať politické problémy sa dá zmysluplne na rôznych predmetoch. Študenti môžu viesť moderovanú diskusiu, vyhľadávať informácie a na základe nich formulovať argumenty pre alebo proti nejakému názoru, môžu skúmať pravdivosť tvrdení politikov či matematicky odhadnúť niektoré ekonomické dôsledky presadzovaných návrhov. Môžu premýšľať nad dôležitými etickými dilemami, porovnávať navrhované riešenia problémov z rôznych hľadísk alebo hľadať historické paralely so súčasnou situáciou.

Pri tom všetkom sa učia kriticky premýšľať, zvažovať rôzne aspekty situácie a vyhodnocovať dôsledky rozhodnutí. Zrejme zistia, že problémy sú zvyčajne komplexné, existuje veľa uhlov pohľadu, rôzne skupiny ľudí majú rôzne potreby a požiadavky. Jednoduché riešenia väčšinou neexistujú. Vďaka tomu budú v budúcnosti schopní lepšie odolať populistickým rečiam politikov a spozorovať ohrozenie slobody a demokracie.

A čo učiteľka z príbehu, má žiakom odpovedať na otázku, koho bude voliť? V škole, ktorá sa zoširoka venuje politickým a spoločenským témam, úprimná odpoveď učiteľky nemôže nič pokaziť. Dôležité je, aby žiaci rozumeli dôvodom jej rozhodnutia. Aby vedeli, ktoré hodnoty sú pre ňu dôležité, ktoré témy cíti potrebu riešiť či aký spôsob komunikácie je pre ňu prijateľný. Ak si žiaci učiteľku vážia, jej pohľad pre nich bude mať váhu. Budú však schopní ho kriticky preskúmať a slobodne a bez nátlaku si vytvoriť vlastný názor. ■

Zuzana BURJANOVÁ

Profesionálne testy na prijímacie skúšky

na 4-ročné a 8-ročné gymnaziálne štúdium

11. a 14. mája 2020

**Pomoc od odborníkov,
ktorá ušetrí mnoho starostí**

**Prečo si školy už 25 rokov
objednávajú naše testy?**

- » garantujeme obsahovú aj odbornú kvalitu testov
- » testy dodávame v profesionálnej grafickej úprave
- » okrem testov dostanete v predstihu aj informačný materiál pre uchádzačov
- » odpoveď „*testy sa netvoría u nás*“ vás zbaví nepríjemných otázok, návštev či telefonátov

EXAM testing, spol. s r. o.
P. O. Box 215
Vranovská 6
854 02 Bratislava 5

T 02 / 63 81 26 89
I www.exam.sk

**Objednávky prijímame
do 2. marca 2020**

Malo by sa ministerstvo školstva rozdeliť na dve?

Všetci bývalí ministri školstva by iste potvrdili, že agenda tohto ministerstva je mimoriadne široká. Od materských škôl cez základné, stredné, vysoké až po vedu, výskum, mládež a šport. Minister tak niekedy v priebehu jedného dňa môže riešiť nedostatok materských škôl, slovné hodnotenie na I. stupni, osemročné gymnáziá, Testovanie 9, duálne vzdelávanie na SOŠ, plagiatstvo na VŠ, financovanie akadémie vied a výstavbu nového futbalového štadióna. Vo viacerých európskych krajinách vyriešili podobné problémy vytvorením dvoch samostatných ministerstiev: jedného pre regionálne školstvo a druhého pre vysoké školy, vedu, výskum a inovácie. Nemali by sme k podobnému kroku pristúpiť aj u nás? Tu je pár argumentov ZA a PROTI.

ARGUMENTY PRIAZNIVCOV

Agenda ministerstva školstva je mimoriadne široká, takže minister nedokáže venovať všetkým oblastiam potrebnú pozornosť. Má síce k dispozícii tímy odborníkov, ale ak má robiť závažné rozhodnutia, musí byť o jednotlivých problémoch aj sám dostatočne informovaný. Pri takej širokej agende je to ťažko dosiahnuteľné.

V našich pomeroch je takmer nemožné nájsť človeka, ktorý by hlbšie rozumel problematike regionálneho školstva, a zároveň problematike vysokých škôl, vedy a výskumu. Sú to viacmenej oddelené svety a kto prichádza z jedného z nich, vie spravidla iba veľmi málo o tom druhom. Byť podpredsedom SAV nie je dostatočná kvalifikácia pre kompetentné rozhodovanie o základných školách.

Kým bude regionálne a vysoké školstvo „pod jednou strechou“, minister školstva bude vždy pochádzať z akademických či vedeckých kruhov. Je to dané tým, že slovenské školské prostredie je mimoriadne (až nezdravo!) hierarchické. Predstava, že by sa ministrom stal úspešný riaditeľ gymnázia a následne rokoval s rektorskou konferenciou, je asi pre mnohých nepriechodná. Na tento stav dlhodobo dopláca regionálne školstvo a môže to byť aj jeden z dôvodov, prečo je v takom stave, v akom je.

Oddelenie agend do dvoch ministerstiev by zároveň umožnilo spojiť problematiku vysokých škôl s vedou, výskumom, vývojom, inováciami, digitalizáciou a ďalšími oblasťami, s ktorými v dnešnom svete úzko súvisí.

Ilustr. foto: sk.wikipedia.org

ARGUMENTY ODPORCOV

Medzi regionálnym a vysokým školstvom by mala byť úzka spolupráca. Tá sa vždy nedarí ani v súčasnosti, hoci sú oba tieto segmenty vzdelávacieho systému riadené „z jednej budovy“. Hrozí, že pokiaľ by prešli do kompetencie dvoch rôznych ministerstiev, koordinácia a spolupráca by boli ešte náročnejšie.

Pri niektorých témach by po vytvorení dvoch ministerstiev mohli vzniknúť kompetenčné spory. Napr. otázky previazanosti vzdelávania s potrebami trhu práce sa týkajú rovnako stredných, ako aj vysokých škôl. Mnohé medzinárodné projekty (EÚ, OECD, UNESCO) pokrývajú súčasne sekundárne aj terciárne vzdelávanie a mohli by vzniknúť spory, ktorým z ministerstiev budú zastrešované.

Rozdelením ministerstva školstva na dve by narástol počet štátnych úradníkov a zvýšili by sa aj tak už vysoké náklady na správu štátu. Moderným trendom by naopak malo byť štátny aparát zoštieňovať. (Ak by sa k rozdeleniu pristúpilo, počet pracovníkov oboch ministerstiev v súčte by nemal prekročiť počet pracovníkov súčasného ministerstva školstva, čo je asi 500 ľudí.)

Po rozdelení ministerstva na dve by vláda mala o jedného člena naviac. To si vyžaduje zvýšené finančné náklady na jeho obsluhu a ochranu. Zároveň sa so zvýšením počtu členov vo vláde môžu meniť „silové pomery“ v tomto orgáne, pomerné zastúpenie strán, môže sa sťažovať dosiahnutie konsenzu pri rozhodovaní a pod. ■

Spracoval Vladimír BURJAN. Jednotlivé argumenty nemusia vyjadrovať stanovisko redakcie.

Peniaze, rodina a výchova detí

► Nedávno sme oslávili 20. výročie významných spoločenských zmien. Takéto zmeny vždy zasahujú aj do rodinného života, či už si to prajeme, alebo nie. V posledných desaťročiach minulého storočia sme na škole najčastejšie pomáhali rodičom a žiakom riešiť typické generáčnne nehody v rodinách. Ako sa odvtedy zmenili rodiny súčasných študentov gymnázií a problémy, s ktorými najčastejšie zápasia?

Dnešní rodičia našich žiakov si stále vážia vzdelanie (sú to zväčša absolventi VŠ) a mnohí z nich sú spoločensky a ekonomicky úspešní. Určite sú viac pracovne vyťažení ako kedysi. Niektorí z nich sú ekonomicky takpovediac „za vodou“. Rodina je pre nich stále dôležitou hodnotou. Matky často nemusia pracovať, iba sa starajú o deti. Otcovia sa tešia z práce, ktorej plody ich presahujú, tešia sa zo zabezpečenia rodiny a dúfajú, že v ich úsilí bude niekto pokračovať. Aké problémy pomôžeme riešiť v súčasnosti? Problémy nasýtených, milovaných detí, zahltených všetkými možnými „dobrami“, ktoré sa dívajú na svet ako na priestor pripravený im slúžiť. Nemajú motiváciu na zmenu, snaženie, túžbu, ktorú môžu ony naplniť. Chýba im dôvod na akékoľvek úsilie, na tvorbu, nezažívajú radosť z vlastnej činnosti. Ich záujmy už často nie sú ani len konzumné – nie sú žiadne. Pred niekoľkými rokmi nám tento trend opisovali učitelia na gymnázium v Kerkrade (Holandsko) aj na gymnázium v Nordene (Nemecoko). Nemci dokonca tvrdili, že niektorí ich absolventi už ani nemajú záujem ísť na vysoké školy. Podpora v nezamestnanosti spolu s rodičovskými dotáciami stačí uspokojiť ich potreby. Aj my sa dnes čoraz častejšie stretávame s rodičmi, ktorých deti sú síce nadané, ale školské výsledky majú veľmi slabé, ktoré majú rady spoločnosť, ale iba pokým pre ňu netreba vynaložiť žiadne úsilie. Netrápi ich vlastná perspektíva, sú spokojní. Nie však ich otcovia!

Príde čas, kedy bude treba odovzdať rodinný majetok dedičom. To je často ľudská aj ekonomická dráma. Podľa štatistik stratí v USA šesť z desiatich zámožných rodín rodinné bohatstvo v druhej generácii, deväť z desiatich v tretej. Sú to väčšinou rodiny, v ktorých boli deti vychovávané v okázalom dostatku, v ktorých veta „To si nemôžeme dovoliť!“ nikdy nezaznela. Mnohí otcovia si sypú popol na hlavu: „Venoval som rodine málo času, dal som prednosť práci, spoľahol som sa na manželku, že to zvládne, bol som príliš tvrdý (alebo príliš mäkký), zlyhal som v tom podstatnom, prečo som to vlastne všetko robil.“ Smútok spoločensky úspešného otca je vždy akosi tragický. Zlyhal v nenahraditeľnej role?

V našom slovenskom priestore sa zatiaľ nie je kde poučiť, iba na vlastných chybách. Deti sú našťastie ešte aj v gymnaziálnom veku tvárne. Rada by som ponúkla zopár našich skúseností a uviedla niekoľko aspektov, ktoré sa nám pri výchove dieťaťa v zámožnej rodine zdajú dôležité:

1. Je dôležité si uvedomovať, že deti sa učia predovšetkým pozorovaním. Otec má naučiť dieťa žiť v spoločnosti. Očakáva sa od neho, že v rodine predstavuje a vyžaduje dodržiavanie morálnych zásad, ale v spoločnosti má byť predovšetkým silný a má hrať evolučnú úlohu „samca“, pre ktorého je dobré to, čo zabezpečí dobré prežitie jeho potomstva. Deti majú možnosť túto jeho rozporuplnú rolu vidieť. Majú možnosť posudzovať jeho morálku aj jeho úspešnosť.

2. Pre mnohých mladých ľudí je dnes autorita z pozície moci neznámym pojmom. Pri autoritatívnej výchove pociťuje dieťa v období pubertálneho osamostatňovania silnejšiu potrebu hľadať a budovať si vlastnú autoritu v partiách rovesníkov. Uplatňovanie bezbrehej slobody bez zodpovednosti vedie často k asociálnemu správaniu dieťaťa. Úspešná (a pritom deťmi akceptovaná) sa zdá byť rola otca ako

spolupracovníka, spolutvorcu, sprievodcu na spoločných športových, výskumných, expedičných alebo iných akciách.

3. Je dôležité viesť deti k umeniu žiť tak, ako keby som nebol bohatý. Dať deťom možnosť zdieľať životnú filozofiu otcov a matiek, keď bohatstvo ešte iba tvoria.

4. Naučiť deti rešpektu voči peniazom. Napríklad tak, že rodičia pred nimi nakupujú. Deti sa nemajú domnievať, že karta je nekonečný automat na peniaze. Mali by poznať vety ako „To nepotrebujeme.“ alebo „Je to príliš drahé.“

5. Vreckové by nemalo byť samozrejmosťou. Jeho výška by mala byť odvodená napríklad od miery účasti dieťaťa na rôznych činnostiach v rodine. Povinnosť spolupodieľať sa na domácich prácach je nevyhnutná. Zvyk našetriť si na to, čo chcem, by mal byť samozrejmosťou. Dary by mali byť vnímané iba ako niečo výnimočné.

6. Na pochopenie vzťahov medzi prácou, príjmami, ziskom a daňami je vhodné dať deťom možnosť zúčastňovať sa na diskusiách o rodinnom rozpočte.

7. Je dobré, keď rodičia umožnia dieťaťu pracovať (primerane jeho veku) a získavať vlastné pracovné skúsenosti.

8. Je rozumné učiť dieťa investovať.

9. Rodina by tiež mala u detí pestovať „inteligenciu srdca“, mala by ich naučiť prežívať súcit s inými a prispievať z vlastného tým, ktorí sú v núdzi.

10. Veľmi dôležité je budovať u detí povedomie, že sú správcami majetku, nie jeho výhradnými spotrebiteľmi.

Rada by som zdôraznila, že uvedené zásady sú vhodné pre každú rodinu, bez ohľadu na výšku bankového konta rodičov.

Pri úvahách o živote a role muža v spoločnosti sa v poslednom čase hovorí o istej kríze mužstva a otcovstva. Muž sa otcom iba stáva, a to z vlastnej vôle, rozhodnutím rozumu, zatiaľ čo žena – matka je s potomstvom spätá biologicky, od prírody. Je zaujímavé, že o role matky v rodine sa teraz v spoločnosti premýšľa menej. Akoby sme o nej už všetko vedeli. Žena – matka je prirodzenou spoločníčkou dieťaťa, učí sa s ním rásť, robí mu prvú partnerku, vedie s ním diológ, poskytuje mu zázemie až do jeho dospelosti. Dieťa zažíva prvé signály nesúhlasu, obmedzenia či hraníc práve od matky. Jej rola v zdravom vývoji rodiny je nenahraditeľná. Ako ovplyvnili spoločenské zmeny pozíciu matiek v rodinách? Už to nie sú uponáhľané, nervózne, neupravené ženy, padajúce pod „druhou šichtou“. Mnohé nepracujú vôbec. Manželia od nich očakávajú, že budú ich ozdobou a postarajú sa o deti. Aká však môže byť realita tejto starostlivosti? Stáva sa, že matky chránia a zakrývajú skutočný život detí, „oslobodzujú“ preťaženého otca od ich problémov, ale nerastú s deťmi, nezdieľajú sa navzájom. Postupne dochádza k problémom vo vzťahoch medzi matkou a deťmi, k napätiu medzi ich rozdielnymi hodnotami. Najneskôr v puberte prekročí kríza únosnú hranicu a otec sa o nej dozvie. Potom sa stanú matky buď anjelmi pomsty pre školu, alebo ublíženými matkami, ktoré sa pre rodinu obetovali. Hľadajú riešenia u psychoanalytikov, v sektách, v ekologických aktivitách, v náboženských združeníach, v pomoci prostitútkam, zvieratám, vo feministickom hnutí, u milencov a pod. Na druhej strane sila ženskej osobnosti, jej schopnosť rásť, rozvíjať sa a rozdávať, sa môže prejavovať práve v situáciách, kedy v materiálne zaopatrenej rodine žena nie je pod žiadnym tlakom. Sama si dáva úlohy, žije pre druhých, tvorivo rozvíja seba aj deti. Takéto zvládnutie svojho života napriek všetkým zmenám v spoločnosti i osobným zlyhaniam robí ženu – matku prirodzeným pilierom rodiny. Som rada, že sa vo svojom povolaní stretávam aj s takýmito matkami. ■

Mária SMREKOVÁ

1. súkromné gymnázium, Bratislava

Nezadusiť svoje ja

Citlivé vnímanie sveta oslobodené od rodových stereotypov by sa malo realizovať najmä na školách

„Čím budeš, keď vyrastieš?“ Zasnívajú sme sa a vysúkali šnúru možností. Alebo možno len to jedno vysnené povolanie. Boli sme malé deti. Nenaucené realizmu okolitého sveta.

Budem požiarnikom!

S veľkými očami sme rozprávali, kde sa raz vidíme. Farbisto sme vykreslili, čo naša predstavivosť maľovala. Seba v stajni, ako sa staráme o kone, kravy. Ako usilovne kydáme hnoj. Ako v uniforme riadime dopravu. Sprevádzame cestujúcich. Ako ošetrujeme chorých, berieme krv, počúvame a poklekávame koleno hľadajúc „kopací reflex“. Mali sme svoje učiteľské zápisníky aj stupnicu. Dirigovali sme vzduchom orchester a bubnovali na rockovom koncerte. Šoférovali sme traktor, leteli do vesmíru, chodili s flintou a so psom po lese s pierkom za klobúkom. Klaňali sa na stupňoch víťazov. Pri tých predstavách sme boli šťastní. Skúsení dospelí sa usmievali. Občas zdvihli obočie. Boli sme zlatí. Boli sme zlaté. Ešte sme nevedeli, že to je aj smiešne, prípadne, že sa to nedá, nepatrí, nehodí. Občas reakcie okolia vyzerali ako z rozprávky o dráčikovi, ktorý chcel byť požiarnikom. Ani my sme, vraj, nechápali, že to nejde. Neužívaj nás to. Nemáme nadanie. Nie je to vhodné pre dievča. Chlapci robia iné veci. Nevie, či sa to stalo vám osobne. Či ste si na základe podobnej dobrej rady zmenili sen o svojom povolaní. Ved' naozaj. Videli ste niekedy automechaničku? Koľko učiteľov v škôlke poznáte? A učiteľiek? Koľko zdravotných sestričiek a bratov? Koľko futbalových klubov žien

a mužov? Koľko modelárok? Viete vymenovať hudobné skladateľky? Koľko sekretárook ste zažili? A prečo je to také disproporčné?

Naozaj prirodzené rozdelenie?

Doma pozorujeme a počúvame, čo robia v rodine dievčatá a chlapci. Áno, sme fyzicky odlišní a odlišné. No súčasne vieme, že sú niektorí muži a chlapci, ktorí sú napríklad slabší, menší, útlejší ako niektoré ženy a dievčatá. Deti samy povedia, že sú dievčenské a chlapčenské hry. Ako na to prišli? Naozaj samy? Alebo skôr podľa toho, čo vidia a k čomu ich vedieme ako rodičia a učiteľky? Chlapci neplačú. Ak áno, sú nejako menej mužskí, mužní. Ak ženy prejavujú hnev, agresiu, sú to fúrie, kým pre mužov je také správanie v rámci normy. Keď sa pobijú chlapci – no áno, ved' sú to chlapci. Keď dievčatá, čo je prvá vec, ktorú si pomyslíme? Že „dáma sa nemá bit“? Čo sa v nás deje, keď vidíme muža, ktorý kočíkuje? Keď ženu, ktorá obkladá dom? Keď dievča, ktoré sa vŕta v kombajne? Keď sa chlapec stajluje pred zrkadlom? Vraj sú všetci ľudia rôzni, originály. No zdá sa, že podľa okolia sa niektorí z nich nevydarili. Vymykajú sa, nezapadajú a okolie im to dá najavo. Od láskavých napomenutí, čo je a nie je vhodné pre chlapcov a dievčatá, až po označenia mužatka, zženštený muž. My dospelí to väčšinou vieme – aké hobby majú mať ženy a muži, ako sa majú správať, obliekať, čo majú robiť, ako majú vyzerať. Ako to má byť, čo je prirodzené, normálne.

V blížiacich sa voľbách kandiduje oproti minulým o sto žien

menej. Podľa sociologičky Piscovej sú príčinou nižšieho záujmu žien hlboké stereotypy o ženách a mužoch a dokonca nepriznávaná mužská solidarita. Ženy sú vnímané viac ako objekt, nie subjekt politiky, čomu napomáhajú médiá. Politológ Spáč dodáva, že paradoxne hlas žien nie je prítomný v tzv. ženských témach, akou sú interrupcie.

Hlboké rodové stereotypy

Dnes tak často diskutovaný pojem rod, gender. Znejú varovania pred genderovou ideológiou, pred zrušením rozdielov medzi mužmi a ženami. Ak by ste si mali predstaviť, či napísať, čo to znamená byť v našej spoločnosti mužom/chlapcom a čo znamená byť ženou/dievčaťom, čo by ste napísali? Bolo by to iné, keby bolo zadanie vyšpecifikované na dobu spred 150 rokov? Ten zovšeobecnený opis sa nazýva rod. A rodové stereotypy sú definované ako určité normy, ktorých dodržiavaním vytvárame dojem „normality“. Ich porušovaním sa človek vystavuje riziku odsúdenia až označenia za „nenormálneho“ (predstavme si chlapca oblečeného a správajúceho sa ako dievča).

Venuša, Mars, orol a kuriatka

Je nápomocné vychádzať z toho, že sme v zásade rovnaké a rovnakí. Keby boli naozaj obe pohlavia každé z jednej planéty, napríklad ženy z Venuše a muži z Marsu, bol by život jednoduchší. Predvídateľnejší. Ved' spoločné vlastnosti, vzorce správania, emočné prežívanie či spoločenské začlenenie by robili vzťahy prehľadnými. Ale chceme, aby sme boli zostručnení, okresaní na spoločného menovateľa zjednodušených a uniformných očakávaní? Leonardo Boff rozpovedal príbeh o orlovi a sliepkach.

Orlie mláďa od malička vyrastalo na dvore medzi sliepkami. Ako rásťlo, stalo sa vnútorne kurat'om. Hoci bolo omnoho väčšie, malo veľké rozpätie krídel, iný zobák, perie. Vyzeralo ako orol, no nebolo ním. Mladý orol ani len nelietal, len tak poletoval. Ako sliepky. Nevedel, kým je. Stálo to niekoľko pokusov, aby ho jeho opatrovník presvedčil, že je iný, že vie veci, ktoré jeho krídla nevie. Nasmeroval jeho pohľad do slnka, učil ho vnímať diaľku a nakoniec sa mu v ňom podarilo vzbudiť snahu dostať sa tam. Prebudiť v ňom orla. Zmeniť jeho seba-vnímanie, oživiť jeho ochabnuté schopnosti a dary. Po viacerých pokusoch rozťahol krídla. Napokon sa to podarilo. Odletel.

Orol si zvykol na to, čo bolo okolo neho. Na očakávania, spoločnosť života. Tomu prispôbil svoje možnosti, ciele i samého seba. Učiteľia a učiteľky tomu pri ich zverencoch môžu predísť. Môžu svojim žiakom ukazovať slnko. Všetko možné okolo nás. Na rozdiel od opatrovníka orla učiteľia nevedia, ktorý druh orla pri sebe majú, čo je v jednotlivcoch. V tom je ich zdanlivá nevýhoda oproti príbehu. No predsa sme vystrojení. Jednak škola má pestrú – pre niekoho pripestrú – škálu predmetov, ktoré môžu byť horizontom pre rôznych žiakov. V druhom rade, ak nevieme, čo v sebe žiaci majú, a zachováme si otvorenosť pre ich jedinečnosť, sme uchránení pred tým, aby sme im podsúvali, akí majú byť, čo majú robiť. Ak použijem Boffov príbeh ako podobenstvo, potom je jedno, či orol bol Arnold alebo Anička. Pretože obaja by mali lietať. Hoci inak a možno inam. Môžeme sa povzniesť nad to, akého pohlavia žiaci sú. Áno, každá a každý sme limitovaní a utváraní nielen svojím telom, ale aj minulosťou, prostredím, geografiou, výzorom, talentami, snami. Nejde o to, že dievčatá musia byť automechaničky, modelárky či skladateľky, ani že chlapci majú byť zdravotní bratia, sekretári a učiteľia v škôlke. No je dôležité, aby sa nimi stali, ak na to majú dary a schopnosti a túžia po tom.

Výzvou je nielen to, čím budeme, ale kým budeme. Pretože neustále sa niekým stávame.

Učiteľia majú výsadu pozorovať, čo je v žiakoch iné, jedinečné. Povzbudzovať ich, aby objavili, čo ich láka a baví. Aby neudusili svoje ja. Môžu im dať voľnosť od očakávaní, aby sa nemuseli prispôbovať svojmu okoliu. Môžu im pomôcť rozťahnuť krídla a vzlietnuť v živote, kam chcú a najst' vlastnú hĺbku, ktorá ich povedie.

Výzvou pre nás všetkých je nielen to, čím budeme, ale aj kým budeme. Pretože neustále sa niekým stávame. To určuje našu identitu aspoň tak, ako naše biologické danosti. Spoločnosť sa nás snaží usporiadať. No my ju môžeme pretvárať tým, že druhých ani seba nebudeme vtisnávať do ohrady očakávaní a krídla predpísanej, hoci nepísanej, rovnakosti. ■

Michaela KUŠNIERIKOVÁ,
teologička

Výsledky testovania PISA 2018: ako (ne)vyzerá sociálny štát

Vladimír Šucha a Juraj Hipš, odborníci PS/SPOLU pre vzdelávanie

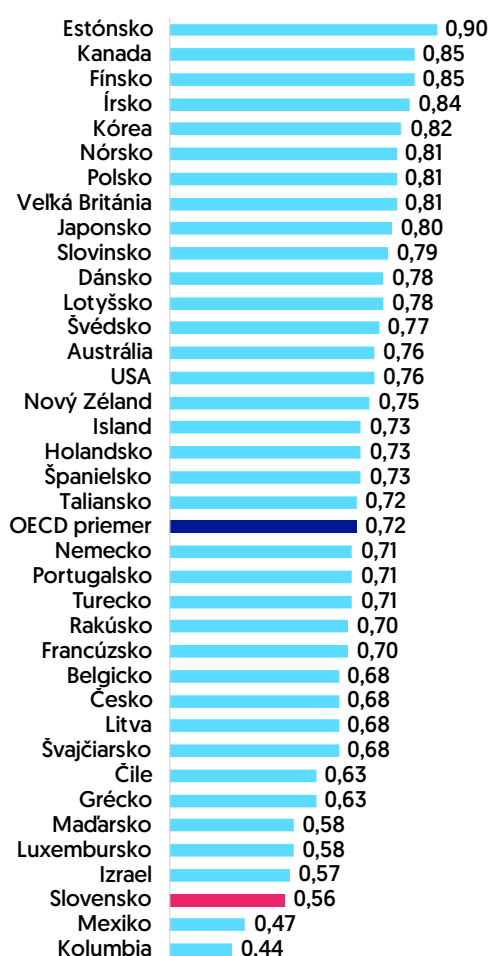
V decembri 2019 boli zverejnené výsledky pravidelného medzinárodného testovania žiakov PISA za rok 2018, ktoré u slovenských žiakov ukázali mierne zlepšenie v oblasti matematiky, ale aj pretrvávajúce zaostávanie v čitateľskej a prírodovednej gramotnosti. Výsledky zároveň potvrdzujú to, čo sa u nás už pomaly stáva smutnou, ale zaručenou realitou – socioekonomické prostredie má na Slovensku nadpriemerný vplyv na výsledky žiakov. Mnoho detí zo slabého socioekonomického prostredia nedosahuje ani základnú funkčnú gramotnosť v testovaných oblastiach, čo vedie k alarmujúcim štatistikám o vysokom percente de-

tí v rizikovej skupine (25 % až 31 %, v závislosti od predmetu).

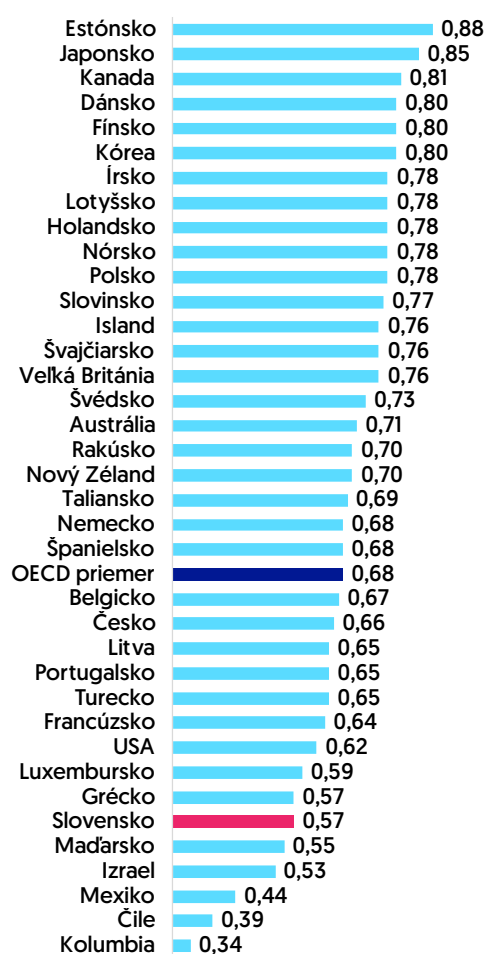
Ukazovatele nerovnosti

Vplyv nepriaznivého prostredia na výsledky žiakov pozorujeme takmer vo všetkých krajinách, na Slovensku sa však dlhodobo preukazuje v oveľa väčšej miere ako v priemere OECD. V rebríčku tzv. parity indexu, ktorý porovnáva, koľko žiakov zo znevýhodneného prostredia oproti žiakom žijúcim v najlepších podmienkach dosiahne základnú znalosť v čitateľskej gramotnosti, sme v OECD tretí od konca.

Index parity - čítanie

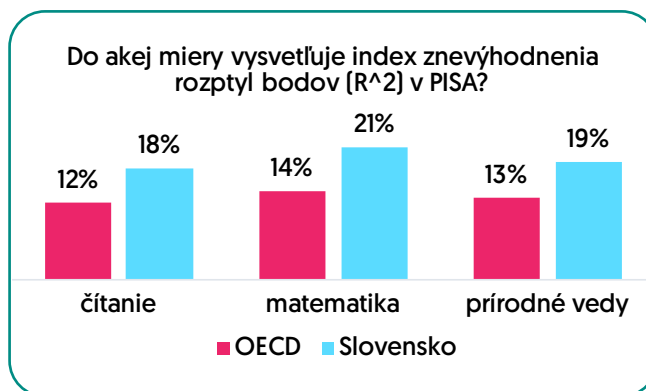

Index parity - matematika

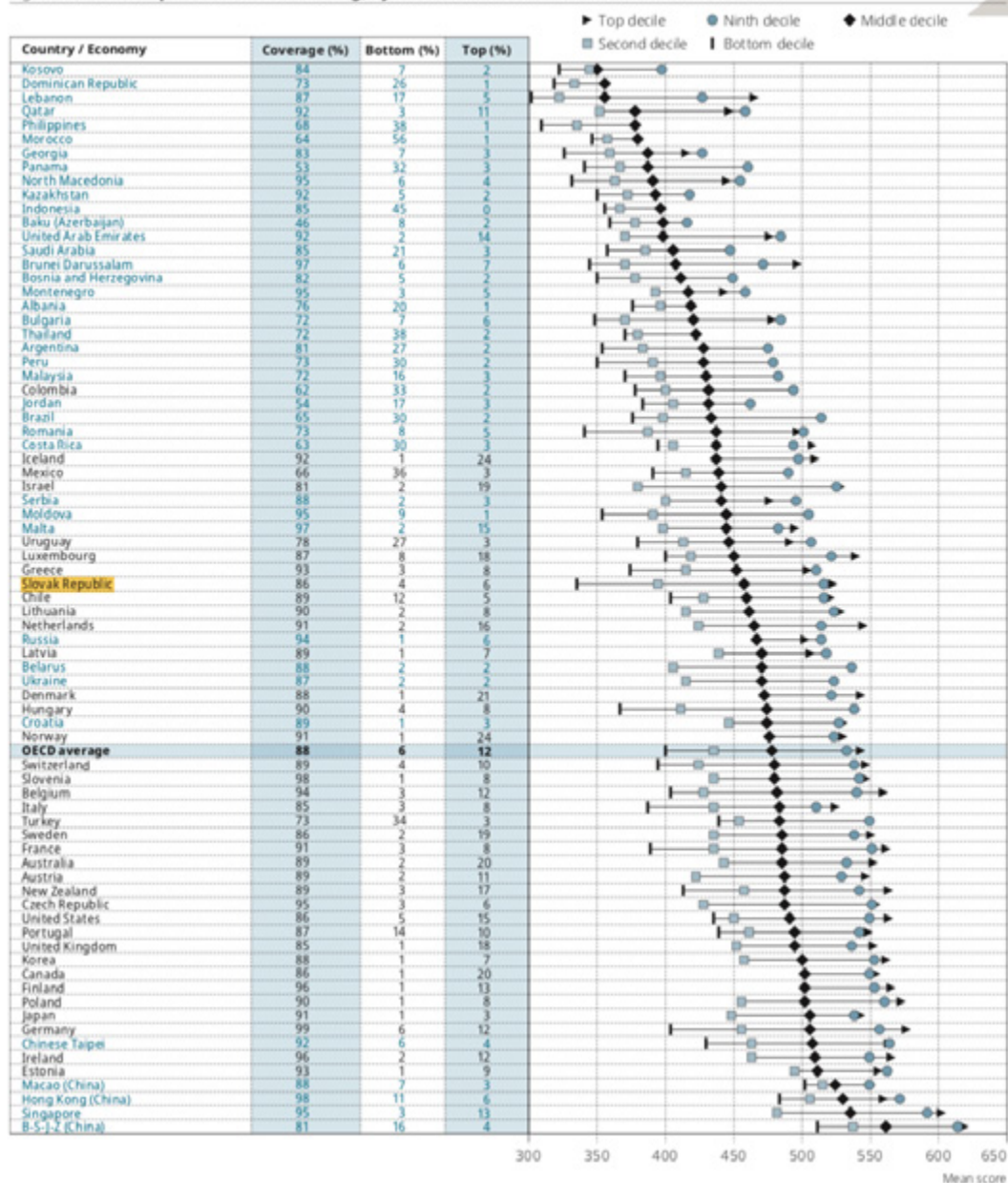
Nadpriemerný vplyv socioekonomického prostredia je viditeľný aj v analýze OECD, ktorá skúma, koľko percent z rozdielu výkonu žiakov sa dá vysvetliť práve vplyvom tohto prostredia (graf nižšie). Vo všetkých troch oblastiach má prostredie žiaka oveľa vyšší vplyv na Slovensku, ako je priemer OECD. Rozdiel je najviditeľnejší v matematike – na Slovensku index ESCS vysvetľuje 20,8% rozdiel vo výkone, v OECD v priemere iba 13,8%.

Tretím zaujímavým hľadiskom v PISA 2018 je porovnanie výsledkov žiakov z rôznych krajín, ktorí sú klasifikovaní ako rovnako znevýhodnení (t. j. dosahujú podobné skóre na indexe znevýhodnenia ESCS). Takáto analýza napríklad umožňuje porovnať, aké skóre v jednotlivých krajinách dosahujú deti, ktoré patria medzinárodne medzi 10% najchudobnejších. Tu vychádzajú slovenskí žiac úplne najhoršie zo všetkých krajín OECD. Inak povedané, ak ste

zo znevýhodneného prostredia, máte smolu, ak sa narodíte na Slovensku. V ľubovoľnej inej krajine OECD by ste dostali kvalitnejšie vzdelanie.

Figure II.2.2 Mean performance in reading, by international decile of socio-economic status

Výrazný vplyv socioekonomického prostredia však nie je nevyhnutný, čo potvrdzujú nielen príklady iných krajín, ale aj naša vlastná skúsenosť. V minulosti bol totiž rozdiel medzi zvýhodnenými a znevýhodnenými žiakmi aj na Slovensku oveľa menší, v roku 2009 v čítaní bol na úrovni OECD. Rozdiel rástol najmä tým, že výkon najchudobnejších detí klesol, kým výkon zvýhodnených zostal nezmenený.

Súvisiace faktory

Testovanie PISA sa okrem merania výsledkov zameriava aj na skúmanie činiteľov, ktoré môžu tieto výsledky ovplyvňovať. Využíva sa na to aj sprievodný dotazník pri testovaní, v ktorom žiaci odpovedajú na otázky o svojom prostredí, postojoch či preferenciách. Tieto informácie potom možno analyzovať a porovnávať s výkonom žiaka.

Analýza OECD stanovuje tri hlavné činitele, ktoré môžu priaznivo ovplyvniť šance znevýhodnených žiakov dosahovať najlepšie výsledky: podpora od rodičov, prajná klíma v škole podporujúca učenie a nastavenie myslenia žiakov. Všetky tieto činitele sa uplatňujú aj na Slovensku. Najväčší rozdiel u nás jednoznačne spôsobuje citová podpora zo strany rodičov. Rozdiel vo výsledkoch žiakov v závislosti od podpory rodičov je u nás najväčší spomedzi všetkých krajín OECD. Nadpriemerný vplyv má aj klíma v škole: menej hluku, rušenia, žiaci rešpektujúci učiteľa a podobne. Viera žiaka vo vlastné sily takisto podporí lepší výsledok, hoci do menšej miery, ako je priemer OECD.

OECD skúmala aj ďalšie faktory. Na Slovensku sa ukazuje, že veľká časť rozptylu vo výkone žiakov je spôsobená rozdielmi medzi školami (v porovnaní s rozdielmi v rámci jednej školy). Rozdiely medzi školami tvoria takmer 50 % celkovej variácie, zatiaľ čo v OECD je to v priemere len 29 %. To naznačuje, že máme vyššiu koncentráciu žiakov s najlepšimi a najhoršími výsledkami v jednotlivých školách. Šanca znevýhodneného žiaka navštevovať tú istú školu ako žiaci s najlepšimi výsledkami je u nás menej ako jedna k ôsmim – v krajinách ako Kanada, Dánsko, Estónsko, Fínsko či Španielsko je to aspoň jedna k piatim. OECD tiež konštatuje, že Slovensko má jednu

z najnižších úrovní sociálnej rozmanitosti na školách.

Čo s tým?

V koalícii PS/SPOLU vnímame závažnosť týchto problémov a sme presvedčení, že každý žiak a žiačka musia mať prístup ku kvalitnému vzdelaniu. Je to téma, ktorá figuruje na vrchole rebríčka našich priorít a vo volebnom programe Bod zlomu, ktorý otvárame práve kapitolou o vzdelávaní, navrhujeme škálu konkrétnych riešení.

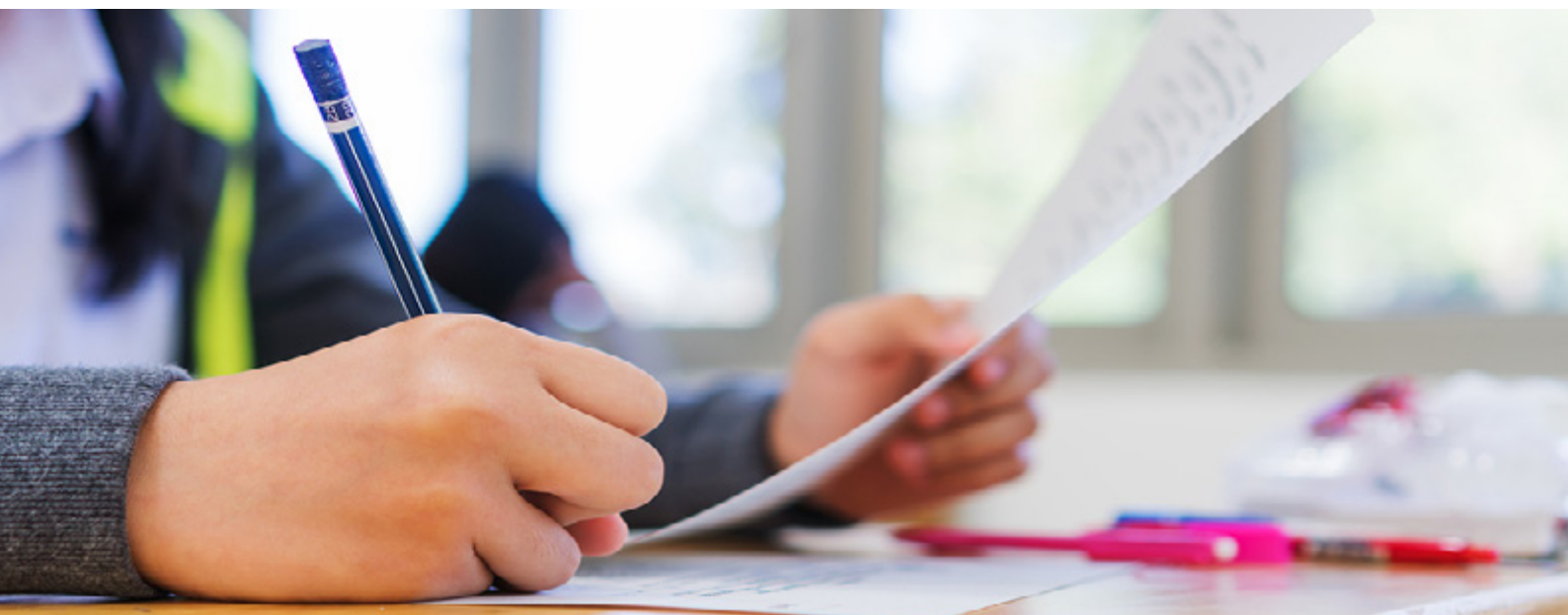
Za kľúčové považujeme garantovať miesto v materskej škole pre deti od štyroch a neskôr od troch rokov, zvýšiť dostupnosť služieb včasnej intervencie a prehodnotiť systém testovania detí a ich zaradovania do špeciálnych škôl. Na školách musíme zabezpečiť dostatočný počet asistentov, psychológov a špeciálnych pedagógov a učiteľom, ktorí pracujú s deťmi zo sociálne znevýhodneného prostredia, poskytovať špeciálnu prípravu. To zahŕňa aj prípravu na prácu s deťmi, ktorých materinským jazykom nie je slovenčina.

Prostredie školy a triedy nie je jediné, ktoré ovplyvňuje rozvoj zručností dieťaťa.

Uvedomujeme si, že prostredie školy a triedy nie je jediné, ktoré ovplyvňuje rozvoj zručností dieťaťa. Preto je dôležité podporovať neformálne vzdelávanie a systém „škola po škole“, ako aj širšie zapojenie rodičov.

Ide o komplexný problém a dosiahnuť udržateľné zlepšenie je náročná úloha nielen na Slovensku. Bude si vyžadovať koordinované intervencie v prospech dieťaťa primerane jeho veku a situácii. Niet však pochýb, že sa to dá a že je našou povinnosťou urobiť pre to všetko – ak chceme byť naozaj férovou, hrdou a prosperujúcou krajinou, kde má každé dieťa možnosť uplatniť a rozvinúť svoj potenciál.

Ako na témy, ktoré hýbu svetom tínedžerov

Možno sa zvyknete s deťmi rozprávať aj o témach, ktoré nie sú súčasťou učebníc. Ak vám dôverujú, ste pre budovanie ich názorov nesmierne dôležití.

TIP 01

Neodpíš sa skôr, než dospeješ.

Rizikové správanie v online svete. Nekončená téma, veľmi aktuálna, avšak pre pedagógov často vzdialená. Ak sa rozprávame s deťmi, aby nefajčili, väčšina dospelých s tým má skúsenosť. Tiež boli mladí, skúšali, niektorí fajčia dodnes. Pri rizikovitom správaní na internete „mladicka skúsenosť“ učiteľom chýba. Z jednoduchého dôvodu – vtedy to takto nefungovalo. O to ťažšie dospelý konkuruje zážitkom tínedžerov. Hlavným motívom tejto prevencie je „neodpísať sa skôr než dospejem“. Medzi hlavné riziká patrí zdieľanie a uchovávanie intímnych fotografií a videí, komunikácia s neznámymi osobami, zdieľanie svojich pocitov beznádeje, odhalovanie súkromia. Tip na film pre pedagóga k problematike: *Nackt. Das Netz vergisst nie. / Zneužitá na internete, 2017.*

TIP 02

Šikanu porazíte postojmi.

Vraví sa, že šikana je na každej škole a kto tvrdí, že na tej je ho nie, klame alebo nevie. Šikanovanie je ďalším javom, voči ktorému je potrebné pristupovať odborne a premyslene. V prevencii je najviac overené budovanie postojov, diskusie medzi deťmi o pocitoch. Môžu sa pokúsiť nájsť rozdiely medzi doberaním si niekoho a šikanovaním, hrať rolové hry. Vytvorenie bezpečného prostredia v škole a v triede nie je otázkou jedného stretnutia, zväčša je potrebné so skupinou pracovať priebežne. Užitočné je aj oboznámenie detí so smernicou, ktorá sa venuje šikanovaniu. Pravidlá spolužitia vytvorené a kontrolované žiakmi sú základom. Tip na film pre pedagóga k problematike: *Wonder / Obyčajná tvár, 2017.*

TIP 03

Spoznajte riziká groomingu.

Grooming je špecifická forma kyberšikany, ktorej základom je vytvorenie vzťahu alebo tlaku za účelom zneužitia. Najmä tínedžerky, ale čoraz častejšie aj chlapci, bývajú kontaktovaní známymi aj neznámymi ľuďmi, či už rovesník-

mi alebo dospelými. Veľmi často je *goormer* pod falošnou identitou a snaží sa dieťa zaujať, pochváliť, nájsť recept na riešenie jeho problému. Obyčajne sa stáva, že od svojej obete získa kompromitujúce materiály, či už fotky alebo videá, ktorými potom zvyšuje nároky vydieraním, že ich zverejní. *Grooming* je jav, pri ktorom je v nepomere síl manipulácia a skúsenosti agresora, ktorú využije a naivita, bezbrannosť a chuť dobrodružstva na strane dieťaťa. Tip na film pre pedagóga k problematike: *Trust / Zneužitá, 2010.*

TIP 04

Porazte závislosť na internete.

Závislosť na internete a sociálnych sieťach zahŕňa široké spektrum prejavov. Závislosť na lajkovaní, budovanie sebavedomia na virtuálnej spätnej väzbe, sledovanie druhých, závislosť na pornografii, na online hrách a virtuálnom svete... Je toho mnoho. Spoločnými rizikami sú strata vnímania rozdielov medzi skutočným a virtuálnym svetom, neustála tenzia a nesústredenosť. Deti, ktoré trpia nejakou online závislosťou prichádzajú o skutočný svet, sú v područí skratkovitých, často falošných spätých väzieb a prestávajú byť schopné riešiť reálne situácie. Problémom je aj to, že napríklad pri alkohole môžeme abstinovať tým, že alkohol nepijeme. Svet bez internetu je však v dnešnej dobe nereálny. Tip na film pre pedagóga k problematike: *Deti online, 2017.*

TIP 05

Hovorte o lepšom živote bez drog.

Drogy sú zlé – to vám však deti neuveria. Aj preto, že ich kamaráti „húlia“ a zatiaľ sa im nič nestalo, ale aj preto, lebo každý sa cíti natoľko silný, že sa mu určite nemôže nič stať. Nakoniec žiaden užívateľ nechce byť závislý. Aj keď ide o frekventovanú tému, nikdy jej nie je dost. Deti dnes dostávajú drogy od svojich kamarátov, kupujú si ich v škole, vonku, za panelákom. Propagujte život bez závislostí, bez vedľajších účinkov, hovorte o tom, čo zažívajú rodiny závislých, čo drogy prinášajú ľuďom do ich stroskotaných životov. Tip na film pre pedagóga k problematike: *Katka, 2010.*

TIP 06

Venujte sa aj sebaपोशkodzovaniu.

Sebaपोशkodzovanie je vážnym problémom mladých. Od demonštratívneho skúšania, čo robí rezanie ostrými predmetmi až po hlboké rany s cieľom dostať sa na hranicu života a smrti. Mladí týmto spôsobom redukujú stres, tlmia napätia, transformujú psychický žiaľ do fyzickej bolesti. Skúste si v triede vyhrnúť rukávy a porozprávať sa o tejto téme. Okrem spoznania motívov, ktoré vám pomôžu pochopiť mladých, praktizujúcich tento spôsob sebatrestania môžete nájsť aj deti volajúce o pomoc pri riešení problému, s ktorým si samy nevedia dať rady. Tip na film pre pedagóga k problematike: *Thirteen/Trinástka*, 2003.

TIP 07

Opýtajte sa „Ako doma?“

Domáce násilie, týranie a zneužívanie, sú chýlostivé témy. Od všetkých ostatných sa líšia tým, že si ich dieťa nevyberá, ale stáva sa obeťou. Možno sa zdá zvláštne, že máme preventívne pôsobiť na niečo, čo dieťa neovplyvňuje. Opak je však pravdou. Sú deti, pre ktoré je bitka, zneužívanie či psychické násilie tak prirodzené, že ani nemusia vnímať naplno, že sú obeťou. Čím dlhšie však dieťa v tejto nevedomosti žije, tým agresor na ňom môže beztrest-

ne násilie vykonávať a tým je trauma hlbšia. Preventívne môžete pôsobiť najmä tým, že sa s deťmi rozprávate o tom, čo je intimita, o ktorých aktivitách a činnostiach môže rozhodovať úplne samo a slobodne bez toho, že by si na to muselo pýtať od niekoho povolenie. Ale aj o tom, kde sú hranice medzi sankciami a tvrdými trestami. K tejto téme si určite pripravte aj kontakty pomoci. Tip na film pre pedagóga k problematike: *Tatínkova holčička*, 2008.

TIP 08

Porozprávajte sa o jedení.

Poruchy príjmu potravy úzko súvisia so sebaपोशkodzovaním. Ak ich dáme do súvislosti s kultom tela, vzniká nám ďalšia veľká téma pre chlapcov aj dievčatá. Túžba byť krásnym je práve v období puberty pre niektoré deti takmer nenásýtitelná. Dievčatá experimentujú s tým, čo zjedia, chcú byť štíhle, príťažlivé bez ohľadu na konštitúciu, genetiku či zmeny tela v búrlivom období. Chlapci majú rovnako túžbu vyzerat' dobre, niekedy aj za cenu používania látok, ktoré v období rastu neprosievajú. Výsledkom prehnaneho zamerania na seba sú prejavy od narcizmu až po sebaneznášanie, premostujúce sa do bulímie, anorexie a ďalších patologických stavov. Deti v tomto stave sú ohrozené nezvratnými zmenami, preto je potrebné ich podchytiť čím skôr. Tip na film pre pedagóga k problematike: *When Friendship Kills / Keď priateľstvo zabíja*, 1996. ■

Peter LENGYEL

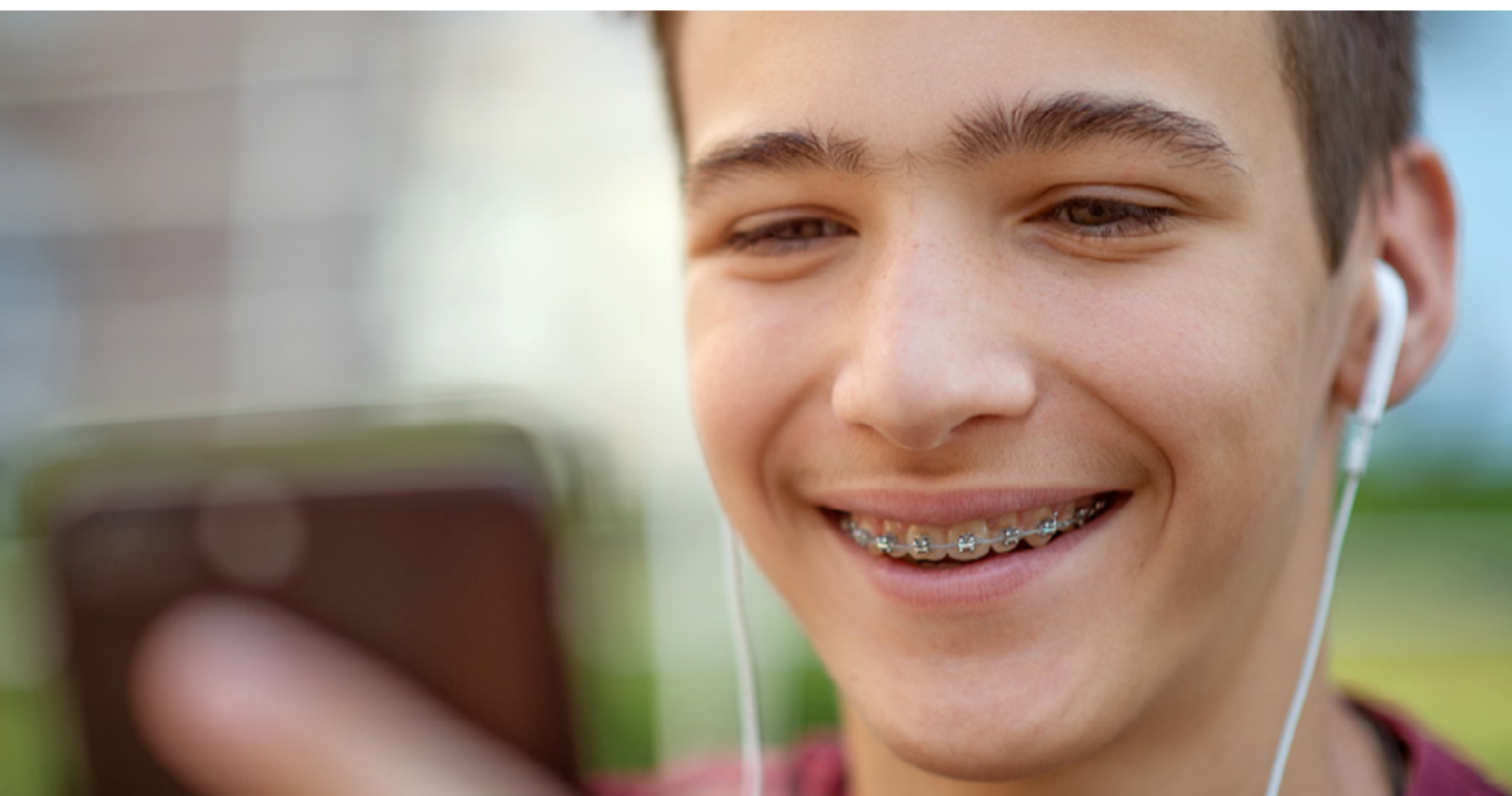

Foto: archív Lenky Šišmičovej

Domovské a expertné skupiny v škole

Ako zaviesť efektívnu prácu v skupinách nielen na hodinách dejepisu

Workshopový víkend Komenského inštitútu s českým didaktikom Robertom Čapkom ma inšpiroval k použitiu expertných skupín na hodinách dejepisu. Skupinovú prácu sa snažím do hodín zavádzať v rámci môjho pedagogického projektu. Druhov skupinovej práce je mnoho, a preto by som sa s vami chcela podeliť o skúsenosti z využitia metódy domovských a expertných skupín, ktoré sa dajú využiť na mnohých predmetoch a témach.

Vyučovacou témou bola situácia v Rusku po prvej svetovej vojne. Počas prípravy som si učivo rozdelila na 5 častí, ktoré som spracovala podľa textu v učebnici a pridala som aj zaujímavé informácie navyše. Tri vyučovacie hodiny týždenne mám rozdelené na 2 plus 1, pričom práve dvojhodinovka umožňuje skupinovú prácu bez zbytočného časového stresu. Avšak po menších úpravách je možné využitie tejto metódy aj na jednodinovke.

Žiaci v role odborníkov

Hodinu sme začali krátkym brainstormingom, keďže téma Ruska som sa s niektorými žiakmi venovala už predtým na hodinách angličtiny. Tí tak dali svojim spolužiakom pár základných informácií. Tento školský rok sme tiež absolvovali workshop organizácie Post Bellum, ktorý sa týkal kolektívizácie, a tak ani táto téma nebola žiakom cudzia.

Žiakov som rozdelila do štyroch skupín. Používam rôzne spôsoby, aby žiaci nepracovali v rovnakých skupinách, ale aby sa naučili spolupracovať s kýmkoľvek. Tentoraz som použila rozdelenie podľa farieb tričiek. Takto si žiaci vytvorili svoje domovské skupiny. Následne si v každej domovskej skupine určili čísla od 1 do 5. Potom sa podľa týchto čísiel rozdelili do expertných skupín. Každá expertná skupina (žiaci s rovnakým číslom z domovských skupín) dostala iný text, ktorý si mala viackrát prečítať, vedieť ho reprodukovať, klásť si otázky a pracovať s doplnkovým materiálom. Každá expertná skupina sa tak stala odborníkom na inú časť učiva. Po

preštudovaní textov a uistení sa, že žiaci si informácie naozaj pamätajú, sa vrátili do svojich domovských skupín. Tam si učivo navzájom prezentovali. Opäť sa museli pozorne počúvať a snažiť sa zapamätať si informácie od ostatných žiakov. Potom si v skupinách napísali aj poznámky.

Piškvorky a lod'ka – fixácia učiva a reflexia

Fixácia učiva prebiehala formou hry *tic-tac-toe*, po slovensky *piškvorky*. Žiaci vytvorili dvojice a urobili si tabuľku 4x4, do ktorej si napísali pojmy, ktorým sme sa na hodine venovali. Vo dvojiciach sa striedali a vybraný pojem museli vždy vysvetliť. Ak sa im to podarilo, na políčko s pojmom si nakreslili buď kruh, alebo krížik. Snažili sa vytvoriť líniu troch alebo štyroch rovnakých znakov ako v klasických piškvorkách. Pri tejto aktivite si preopakovali pojmy, ktoré sme v rámci učiva spomenuli.

Na konci hodiny sme sa ešte vrátili k úvodnému brainstormingu a pozreli sme sa na pojmy zo začiatku hodiny. Žiaci si ich vysvetlili a hodinu sme ukončili reflexiou (lod'ka) – inšpirovanou Robertom Čapkom. Žiaci kreslili lod'ku, na ktorú dopisovali pocity z hodiny – na plachty lode napísali, čo ich počas hodiny hnalo ďalej, čo sa im podarilo, na trup lode napísali, akú mali posádku, čiže ako sa im pracovalo v skupinách, a okolo lode – teda na more napísali, v čom plávali, čo sa im až tak nedarilo. Nad lod'ku ešte nakreslili slnko, do ktorého napísali, čo sa podľa nich podarilo učiteľovi a oblak, do ktorého napísali, čo sa učiteľovi až tak nedarilo. Žiaci v reflexii ocenili túto skupinovú metódu ako zaujímavú. Hodina ich bavila a tým, že texty si viackrát spoločne čítali, rozprávali sa o nich a potom ich prezentovali ďalej, zapamätali si veľa informácií. Aj ja som bola spokojná – žiaci si z hodiny odniesli nielen množstvo vedomostí, ale aj zručnosti z práce v skupinách. ■

Lenka ŠIŠMIČOVÁ,
ZŠ, Nábřežie mládeže 5, Nitra

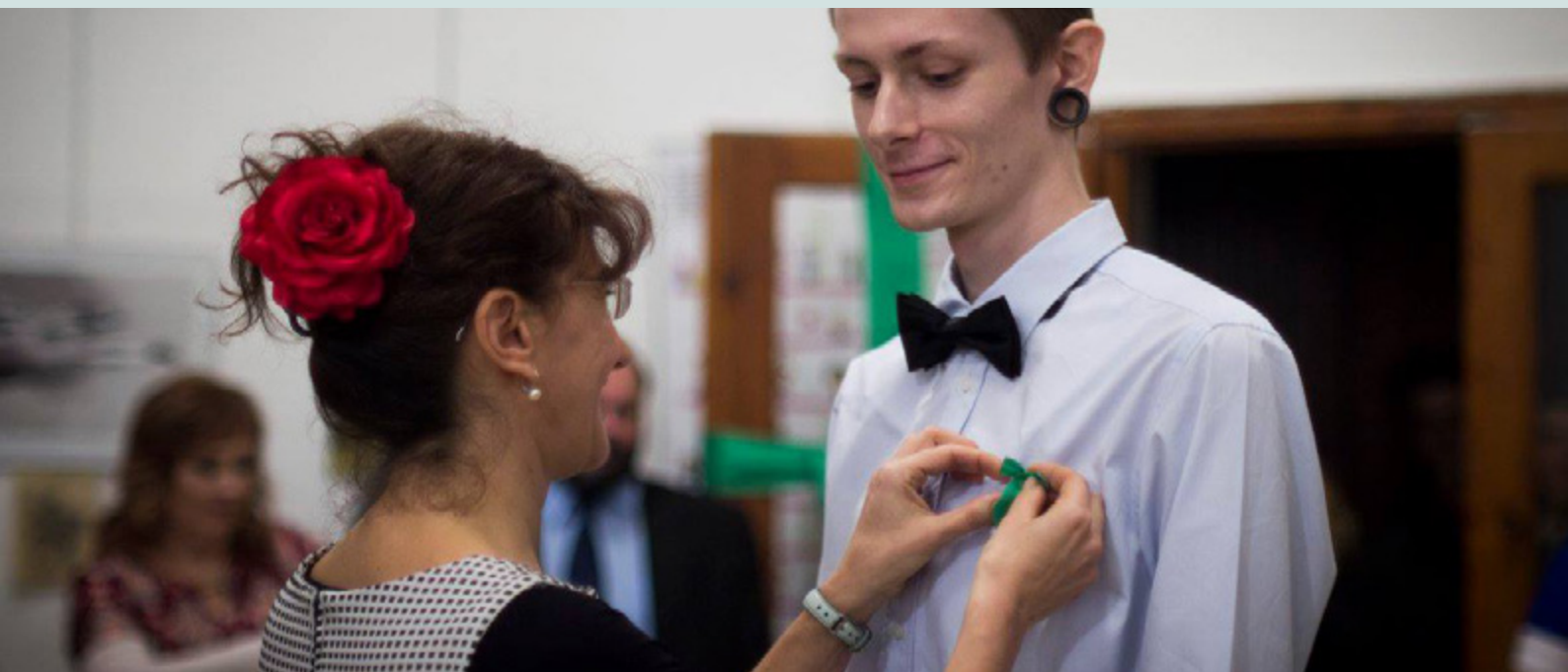

Foto: archív Noémi Ráczovej

Stužková ako výstava diel žiakov

Originálna stužková slávnosť pre všetkých, aby na nej nikto nechýbal

6. decembra 2015 som prvýkrát ako triedna učiteľka mala so svojou triedou stužkovú slávnosť – a hneď netradičnú.

Učíme anglický jazyk a odborné umelecké predmety. Naša škola má vyše 45-ročnú tradíciu a 11 umeleckých odborov. V triede som mala vyše 30 žiakov, reštaurátorov a grafikov.

Stužková slávnosť, ktorá nie je finančne náročná a každý si ju môže dovoliť

Keď boli moji žiaci prváci, prekvapili ma na prvom rodičovskom stretnutí otázky typu, kedy začíname s finančnou zbierkou na stužkovú, v ktorej banke si zriadime účet, ktorý rodič bude za všetko zodpovedný a kedy si objednáme miestnosť, kapelu a výzdobu.

Snažila som sa presvedčiť rodičov, aby sme s tým ešte počkali a argumentovala som tým, že veď sa ešte vôbec nepoznáme. Presvedčila som ich o tom, že stužková je predsa slávnosť ich detí a nech to nechajú celé na ne. Boli trochu prekvapení, ale súhlasili.

Naši žiaci k nám prichádzajú študovať z rôznych kútov východného Slovenska. Rodinné zázemie žiakov je pestré a nie vždy jednoduché. Jediné, čo som vedela hneď na začiatku, bolo, že chcem, aby každý jeden z mojich žiakov mohol byť prítomný na svojej stužkovej slávnosti.

Roky štúdia ubiehali rýchlo. V druhom ročníku k nám pristúpili traja noví žiaci, v treťom ročníku sme hostili talentovanú českú žiačku z Brna v rámci Erasmus výmenného projektu. Spoznávali sme sa navzájom, žiaci prežívali prvé lásky aj umelecké úspechy. Skúšali moje nervy a trpezlivosť. Jednoducho povedané, vôbec sme sa nenudili.

A odrazu tu bol koniec tretieho ročníka a rodičia sa čoraz

častejšie pýtali, ako sme to teda s tou stužkovou vymysleli. Na jednej z triednických hodín sme našli vynikajúce riešenie: STUŽKOVÚ VÝSTAVU s názvom ZELENÁ MÍĽA.

Stužková výstava v Rotunde

Naša škola má k dispozícii peknú historickú budovu v centre mesta – výstavnú sieň Rotunda, kde prebieha aj výučba figurálnej kresby, besedy, ale hlavne výstavy. Práve tu každý jeden žiak vystavil jedno zo svojich aktuálnych umeleckých diel a k tomu aj jednu svoju kresbičku z detstva. Nápad s kresbičkami z detstva mal obrovský úspech, každé detské dielo malo svoj milý príbeh. Žiaci si nainštalovali celú výstavu sami. Pripravili a vytlačili plagát a pozvánky.

Pohostenie si medzi sebou rozdelili, dohodli sa, kto a čo prinesie. Niektorí prispeli jabĺčkami, orechmi, niektorí pripravili chlebičky, napiekli koláčiky či kúpili servítky. Každý podľa svojich možností. Pozvať si mohli koho chceli, takže prišli: susedia, príbuzní, učiteľka zo základnej školy, kamaráti, spolužiaci, hostujúca študentka z Brna, prababka aj pes.

Dohodli sa aj na oblečení, ktoré malo byť podľa možností slávnostné. Nikto nekupoval drahú róbu, a predsa boli krásne elegantní. Stužky sme im slávnostne odovzdali. Oni ako program pripravili vtipné spomienkové video z ich študentského života a vtipné básničky o sebe. Celú stužkovú nafotili ich spolužiaci fotografi a jeden otecko natočil celú slávnosť na video.

NIKTU z maturantov v ten večer NECHÝBAL. ■

Noémi RÁČZOVÁ,
Škola umeleckého priemyslu,
Jakobyho 15, Košice

Máte v triede špekulantov, ktorí vás neustále bombardujú otázkami? Nasledujúce problémy by ich mohli aspoň na chvíľu zabaviť.

377 Vesmírna noc

Istá žiačka základnej školy mala na hodine fyziky referát o vesmíre. Okrem iného v ňom povedala, že „vo vesmíre je stále noc.“ Je to pravda? Ako by ste tejto žiačke vysvetlili, ako je to s dňom a nocou vo vesmíre?

378 Mesačná noc

Noc trvá na Zemi približne 12 hodín. Aby sme boli presní: na Slovensku sa jej dĺžka mení podľa ročného obdobia, ale na rovníku trvá deň (teda obdobie svetla) aj noc (obdobie tmy) po celý rok 12 hodín. A ako je to na Mesiaci? Koľko hodín tam trvá deň a koľko noc?

379 Veľká noc

Najvýznamnejší kresťanský sviatok – Veľká noc – je pohyblivý, t. j. každý rok pripadá na iné dni. *Veľkonočná nedeľa* je vždy prvá nedeľa po prvom jarnom splne, teda po prvom splne, ktorý nastane po 20. marci. Tento rok pripadne Veľkonočná nedeľa na 12. apríla. Na aký najneskorší dátum môže pripadnúť? (Túto otázku už sme raz uverejnili v apríli 2012.) ■

Lyžiarske zájazdy - Plavecké kurzy - Poznávacie zájazdy - Školské výlety

2019/2020

ŠKOLY

V PRÍRODE

LAST MINUTE
zľavy až do

20€

mobil: +421(0)907 929 568 tel.: +421(0)32 652 19 13 www.ckslniecko.sk

Výchova k ochrane životného prostredia pomocou rozprávkovej knižky

Všetky deti majú rady rozprávky. Rozvíjajú vzťah k starostlivosti o životné prostredie, môžete pomocou ilustrovanej knihy *Napínavé dobrodružstvá Toly, Poly a Emila*. Príbehy v knihe pozývajú deti predškolského a mladšieho školského veku vydať sa na dobrodružnú cestu k spoznávaniu a riešeniu problémov životného prostredia. Šesť samostatných príbehov pokrýva nasledovné témy: problémy s odpadmi, nedostatok vody, ubúdanie opelovačov v krajine, znižovanie biodiverzity lúk, migráciu živočíchov a klimatické zmeny. Kniha je v pdf voľne stiahnuteľná na stránke organizácie *Daphne* (bit.ly/ekopribehy) a všetky príbehy sú dostupné aj v podobe audio knihy. A čo je výborné, ku knihe je vytvorená aj metodika pre učiteľov (bit.ly/metodikapribehy) s množstvom rozmanitých úloh a zadaní. Obsahuje tvorenie, pokusy, zmyslové, zážitkové i pohybové aktivity a tiež námety, ako môžu priamo deti pomôcť riešiť daný problém a prospieť prírode – v materskej škole alebo v škole, doma, na záhrade, alebo vo svojom blízkom okolí.

Matematické rébusy

Učíte matematiku a hľadáte praktické, hravé úlohy, ktorými by ste potrápili mozgové závitky svojich žiakov? Ak ste odpovedali kladne, táto stránka sa stane vašim obľúbeným zdrojom logických hier a netradičných matematických cvičení. Nájdete tu množstvo rôznorodých online aktivít (mathigon.org/activities), ktoré sú kategorizované podľa tém. Fantasticky spracovaná je hra *Treasure Hunt* (hľadanie pokladu), ktorou vyplníte aj niekoľko projektovo zameraných vyučovacích hodín za sebou. Aby žiaci našli poklad, musia vyriešiť množstvo matematických rébusov. Hra je k dispozícii v dvoch úrovniach obtiažnosti a je stiahnuteľná v pdf. Z ostatných úloh ma zaujali napr. tangramy, mosty Königsbergu (bit.ly/mostykonigsbergu) alebo známy mapový problém spojený s teóriou štyroch farieb (bit.ly/4farby).

Všetko o EÚ pod jednou strechou

Poznať Európsku úniu, jej prínos a fungovanie, je dôležité. Napriek tomu mám pocit, že sa jej na školách veľmi neve-

nujeme. Pomôcť to zmeniť nám môžu vzdelávacie materiály na oficiálnej stránke EÚ (bit.ly/ucime-EU), ktoré sú dostupné aj v slovenčine. Nájdete tu desiatky rôznych brožúr, plagátov a príručiek v pdf alebo mnoho online hier, ktoré využijete vo viacerých vyučovacích predmetoch. Stačí si len vybrať. Spracované sú geografické, ekonomické aj kultúrne témy.

Trimino

Potrebujete vytvoriť zaujímavú krátku aktivitu na opakovanie učiva, najlepšie rýchlo a jednoducho? Vyskúšajte šikovnú webovú aplikáciu *Trimino* (bit.ly/triminos), pomocou ktorej vytvoríte sadu trojuholníkových kartičiek. Tie tvoria väčší útvar a ich strany sa spájajú ako dvojice pojmov (napr. štát a jeho hlavné mesto). Na stránke len zadáte dvojice pojmov a vygenerujete hru v pdf na tlač. Viac informácií o možnostiach *Trimina* nájdete v článku na stránke dejtemipevnybod.cz.

Infografiky

V médiách sa čoraz častejšie stretávame s infografikami. Sú súčasťou článkov a svoju popularitu si získavajú najmä vysokou výpovednou hodnotou. Postupne nahrádzajú klasické grafy a štatistické údaje v tabuľkách. Sú prienikom grafu a grafiky. Jednu z najlepších zbierok kvalitných infografík ponúka stránka *Visual Capitalist*. Ak chceme vychovávať mediálne a matematicky gramotných žiakov, určite by mali v škole pracovať aj s infografikami. A vôbec nemusí ísť len o matematiku či geografiu. Preskúmajte stránku a nájdite si infografiky, ktoré zaujmú práve vás. Ekonomické témy spracúva v infografikách aj ďalšia výborná stránka howmuch.net.

Peter FARÁRIK

*John Taylor Gatto (1935 – 2018), americký učiteľ a autor kníh o modernom vzdelávaní:
„Keď zo vzdelávania odstránime ...“ (pokračovanie citátu nájdete v tajničke)*

Blake, kantrí, Otaru	časový úsek	africká antilopa	svet, po rusky	české mesto	1	značka džúsov		české citoslovce	výrazné oči	nadávká hlúpej žene	spojka	EČV okr. Rimav. Sobota	mákká tkanina	štiepala drevo
hlavné mesto Sýrie							dar (zriedk.)							
išla preč							3 ústna hláska							
jednotka tlaku				zlato, po špan. prizemný výhonok			plošné miery banská výbušnina					otravné látky polo-drahokam		
aržén (zn.)			dookola zorala lovná zver								osobné zámeno konflikt			
	odkiaľ	preko-náme náš karikatúrista								mieril	2			
škandál, po esper.								šarlach (zast.) značka kozmetiky						
lapaj (hovor.)						mužské meno pravá							meno Júliusa	v tej chvíli
tienidlo (zastar.)						vyhynutý kočovník lokálne sklady						kód Japonska husté tkaniny		
dunajsko-stredský klub				vyklo-nenie nemocní							Čapkova dráma druh tanca			
španiel. člen			športová disciplína titul ženy				neabsor-bovali súhvezdie Baran							
	španiel. mesto	slovenský vrch druh výbušniny						vulkán súhvezdie južnej oblohy						
japonské mesto						mykal som anglický básnik								
bzučí					listnaté stromčeky predložka								zvislá jaskyňa	ženské meno
rímske číslo 3				vyrobená z mlieka domáci vták								tiež časť týždňa		
MPZ vozidiel Egypta			hrach, po angl. chem. inštruktor				ona, po nem. kód arabčiny				základná číslovka predložka			
4							fínsky lyžiar (skokan)							
anglický herec							príbuzní							

Prípravil: Slovenský zväz hádankárov a križovkárov, www.szhk.sk

Autor: J. Struňák

Správne znenie tajničky uverejníme o mesiac v DOBREJ ŠKOLE 11-13.

Tajnička z čísla DŠ 11-09:

Nič nie je nespravodlivejšie, ako to, keď jednáme rovnako s rozdielnymi ľuďmi. (Thomas Jefferson)

Pravidlá školských zázrakov

Marián Kičinko

➤ Každý trpí svojou chorobou z povolania. Ako učiteľ som tým postihnutý takisto. Keď prídem domov, musím skontrolovať manželke a deťom prezuvky, žiadam, aby sa každý člen domácnosti skôr, ako niečo povie, prihlásil a až na moje vyvolanie začal rozprávať. Niekedy hlásenie spôsobuje vážne problémy, keďže sa rodina na verejnosti odmieta prihlásiť, a ja potom s nimi výchovne odmietam komunikovať. Pravidlá sa musia dodržiavať. Keď som rodine chcel dať nečakanú previerku z polročného opakovania, uvedomil som si, že som to už prehnal. Mal som im o tom dať vedieť vopred na nástenke. Mojim cieľom predsa nie je rodinu zaskočiť nepripravenú, ale motivovať ju k čo najlepšiemu výkonu. Dalo sa čakať, že polročná previerka nedopadne dobre, bola to katastrofa. Celej rodine som sa na nástenke verejne ospravedlnil, no zistil som ešte šokujúcejšiu vec, moja rodina sa systematicky neučí. A dokonca nečíta ani moju nástenku! Ako učiteľ mám vtedy jednoduchý spôsob reakcie, zavolám si do školy rodičov a spoločne to preberieme. Pri vlastnej rodine som však v rozpakoch, koho si mám na pohovor zavolať? Sám seba?

Omnoho ľahšie sa mi funguje v škole. Tam nemusím počúvať pochybné komentáre o mojich pedagogických kvalitách. Dokonca z úst vlastnej manželky, ktorá našim deťom tvrdila, že to už prehánam – vraj, keby som bol mäsiar, tak by som aspoň domov nosil niečo, z čoho by bola večera, takto si len vlastnú frustráciu snažím svojpomocne doliečovať na vlastnej rodine. Naša rodina je však zocelená, prežila komunizmus, raný kapitalizmus, prežije aj maskovaný neonacizmus a pedagogický šovinizmus. Zabolelo ma to. Omnoho viac, ako keď sa ma Andrášková s úprimnou vážnosťou spýtala, na čo jej bude sylabotonický veršový systém, ju by skôr zaujímalo, ako si ten Hviezdoslav tú mašľu viazal a či to v tej dobe znamenalo, že bol trendsetter a plnohodnotný umelec, alebo sa len obliekal čudne aj vo svojej dobe. Na hodine mám pravidlo, Hviezdoslavovi sa ubližovať nebude! Ondrášovi Machulovi svet nerozumel rovnako ako Hviezdoslavovi, nikto im nemá právo ubližovať.

Konečne som mal nadšeného žiaka, ktorého od seba odožením realitou známok.

Stá rarach som strmo zrel na Andráškovú a oko moje smútkom nakazené bes v sebe stopilo. Priznám sa, cveng môjho hlasu šplachotal krvou. Ešte jednoduchšie – vykričal som sa na Andráškovú. Je však pravda, že krikom som zakrýval značnú neistotu. Hviezdoslavova mašľa nás ovplyvňuje asi rovnako ako jeho veršový systém, verejne to však priznávať nemôžem. Na takúto zákernú otázku vlastne vôbec nemôžem odpovedať. Úprimnosť predsa za katedru nepatrí. Andrášková dokrvavila Hviezdoslava viac ako on sonety. Krikom som bránil nášho barda, až to vedeli všetky okolité triedy. Takto revali útočné hordy, keď sa pustili do útoku a vedeli, že väčšina z nich sa už nevráti. Viem, pre nezainteresovaných to vyzeralo, že som len samoučelne kričal. Neverili by ste, no pomáha to.

Dnes sú však žiaci v škole akísi čudní. Majú psie oči. A úctivo ma zdravia. Presne, ako si prajem. Ani jediný *brý deň*. Môj učiteľský radar okamžite spozornel. Niečo sa muselo stať. Azda zomrel nejaký spisovateľ? To určite nie. Takého Mitanu majú žiaci stále za živého, lebo v učebnici to predsa tak je. Neisto som si obzrel vlastné oblečenie, žiadna škvrna či náznak stareckej demencie, ktorá by u žiakov vyvolala súcit alebo smiech. Pred mojím kabinetom ma dokonca čakal rad

žiakov. To som sa znepokojil na úrovni bývalej ministerky vnútra. Vyhorel Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra? Parlament zákonom zrušil y?

„Mohla by som si opraviť známku?“ ozvala sa z davu lúbezným hlasom Andrášková. „Nebudete

mi verit', no ja som si už obľúbila Hviezdoslava. S mamou sme si sadli v kuchyni a celý večer si to čítali. Mali sme slovníky, gúglili, veta telefonovali známym a moja mama mi prvýkrát v živote uznala, aké to mám v škole ťažké. Strýko, ktorý je docentom na vysokej škole, nám tvrdil, že, im oviv novým flórom kadere', určite nie je slovenčina a máme tam nejakú chybu. Nad hekatombou obetí zas plakala mama, keď zistila, že to je krvavá obeť. Normálne sme sa vtedy šťastím spontánne objali. Ešte nikdy medzi nami nebolo také pevné puto ako počas čítania Krvavých sonetov. Veľmi pekne vám ďakujem. Vám a Hviezdoslavovi.“

Som dojatý, moja pedagogická práca sa dočkala úspechu.

377 Vesmírna noc

Diskusiu so žiačkou je vhodné začať vyjasnením toho, čo považujeme za „noc“. Na prvý pohľad to znie ako otázka pre päťročného dieťa, veci sú však zložitejšie, než si možno uvedomujeme. Žiačka by možno povedala niečo v tomto duchu: noc je tá časť dňa, kedy 1) obloha je čierna, 2) nie je na nej Slnko a 3) všade je tma, takže nevidíme veci okolo seba. Na základe našej pozemskej skúsenosti automaticky predpokladáme, že tieto tri veci nastávajú vždy súčasne a teda spolu definujú noc. Problém je, že vo vesmíre sa môže stať, že nastanú iba niektoré z uvedených troch okolností, ale nie všetky. Napríklad na Mesiaci je obloha vždy čierna, pretože Mesiac nemá atmosféru, ktorá by pri osvetlení Slnkom zbelela alebo zmodrala. Sú tam však obdobia, kedy je na (čiernej) oblohe Slnko, veci majú tieň a kozmonauti by videli veci okolo seba, ale aj obdobia, kedy Slnko nie je na (čiernej) oblohe, veci nemajú tieň a kozmonauti by okolo seba nič nevideli, pretože by boli ponorené do tmy. Zdá sa teda, že čiernu oblohu by sme mali z definície noci škrtnúť, pretože je to špecifikum Zeme, ktoré inde vo vesmíre nastáva (resp. obloha je tam tmavá stále a s nocou to nesúvisí). Mimochodom, tá tmavá obloha bol asi dôvod, pre ktorý žiačka tvrdila, že vo vesmíre je stále „čierny“. Avšak, ako sme už vysvetlili, to neznamená, že je tam noc. Ak za deň (opak noci) budeme považovať situáciu, kedy veci okolo nás sú osvetlené slnečným svetlom a preto ich môžeme vidieť, potom aj vo vesmíre môže byť deň. Akurát jeho dĺžka a rytmus striedania s nocou môže byť celkom odlišný ako na Zemi (pozri na otázku 378).

378 Mesačná noc

Odpoveď sa dá zistiť aj jednoduchým pozorovaním. Vyberte si ľubovoľný bod na privrátenej strane Mesiaca (napríklad jej stred) a každý deň sledujte, či je osvetlený slnečným svet-

lom alebo nie. Keďže Mesiac sa otáča okolo svojej osi rovnakou rýchlosťou, akou obieha okolo Zeme, je k nám privrátený stále rovnakou polovicou. Vďaka tomu budete môcť zvolený bod pozorovať po celý čas (nezmizne vám v dôsledku otáčania Mesiaca). To, či bude daný bod osvetlený alebo nie, bude závisieť od toho, v akej fáze sa Mesiac nachádza. Napríklad bod v strede privrátenej pologule Mesiaca začne byť osvetlený Slnkom vo chvíli, keď nastane prvá štvrt' a bude osvetlený nepretržite až do chvíle, kedy nastane tretia štvrt'. Tieto dva okamihy od seba delí 14,5 dňa, čo je polovica lunárneho mesiaca (ktorý trvá asi 29 dní). Rovnako to bude fungovať pre akýkoľvek iný bod na povrchu Mesiaca (aj pre body na odvrátenej pologuli, kde to však nemôžeme pozorovať zo Zeme). Inými slovami: každý bod na povrchu Mesiaca je 14,5 dňa nepretržite osvetlený svetlom zo Slnka a následne sa na 14,5 dňa ponorí do tmy. Mesačná noc teda trvá 14,5 (pozemského) dňa čiže 348 hodín. Rovnako dlho trvá aj mesačný deň.

379 Veľká noc

Najneskorším dátumom, na ktorý môže pripadnú Veľkonočná nedeľa je 25. apríl. Stane sa to vtedy, keď spln mesiaca pripadne na 20. marca, takže tesne minie začiatok jari (21. marca.). Ďalší spln nastane o 29 dní, teda 18. apríla. Ak tento deň náhodou pripadne na nedeľu, prvá nedeľa po tomto splne vyjde až na 25. apríla. Najbližšie takáto situácia nastane v roku 2038 a potom až v roku 2190 (ak medzitým nedôjde k zmene spôsobu výpočtu termínu Veľkej noci, o ktorej sa uvažuje). ■

Je to darček s bodkovanou mašľou, ktorý som vôbec nečakal. Hviezdoslav spája rodiny. Konečne mám argument pre všetkých neprajníkov, ktorí by ho chceli vystrnadit' z učebnice literatúry. Radostne si poskočím. V hlúčiku pred kabinetom to zašumí, také niečo ešte nevideli. Chvíľu váham, že potrasím rukou Andraškovovej, no mám pocit, že toto by už bolo nepatričné. Prstom si teda stieram slzy, ktoré sa mi tlačia do očí. Dočkal som sa svojej veľkej chvíle, už začínam rozumieť učiteľom, ktorí hovoria o krásnom povolání. Od dnešného dňa medzi nich patrí aj ja.

Hlúčik študentov má odrazu akési rozjasené tváre. „Aj ja ľúbim Hviezdoslava,“ ozve sa niekto. „Ja ho takisto ľúbim, môžete aj mne zakrúžkovať lepšiu známku?“ „Ja bývam na Hviezdoslavovej ulici,“ ozve sa niekto a stiahne ma späť na zem. Dnes majú byť uzatvorené polročné známky, uvedomím si. A tento dav sa rozhodol na poslednú chvíľu, že bude svedkom zázraku premeny zlej známky na lepšiu.

Andrašková sa na mňa usmieva. Zrejme prvýkrát v histórii našich stretnutí. Čo mám teraz spraviť? Mám chuť kričať,

že toto je psychické vydieranie na mojom najzraniteľnejšom mieste. Tentoraz však kričať nemôžem. Zúfalo v mysli hľadám riešenie, aby som nebol za toho najhoršieho človeka na svete. Nemôžem jej predsa zlepšiť známku na vysvedčení len za holý fakt, že jej je sympatický Hviezdoslav. To by som razom v škole vytvoril fanatickú sektu hviezdoslavovcov ľpiacu na jednotkách.

Andraškovú vezmem do kabinetu a zavriem dvere pred ostatnými, aby nevideli moju hanbu. „Pozrieme sa teda na vaše známky,“ poviem a vidím na nej, ako jej úsmev meravie, stráca a mení sa na úškrn. Konečne som mal nadšeného žiaka, ktorého od seba odožením realitou známok. Aj ona vie, že cez jej doterajšie známky sa zázrak neudeje. „Môžete prísť porozprávať triede o Hviezdoslavovi a dostať dobrú známku do ďalšieho polroka.“ Touto vetou situáciu nezachránim. Už sa na mňa opäť díva ako na netvora bez kúska citu, za ktorého sa hanbí aj vlastná rodina. Vyjde so sklopenou hlavou. Vonku to po chvíli nespokojne zahučí a žiaci sa roztratia, vedľa, že zázrak sa dnes neudeje. ■

Dejiny sú o tom, akí sme a prečo sme takí, akí sme.

DAVID McCULLOUGH

História je najlepšou učiteľkou s obzvlášť nepozornými žiakmi.

INDÍRA GÁNDHÍ

Tvrdí sa, že história sa opakuje. Hádám je to preto, že ľudia ju na prvý raz dostatočne nepochopili.

CASTELOT

História nás učí, kde sme robili chyby. Bolo by oveľa múdrejšie, keby nás učila, aké chyby nemáme robiť v budúcnosti.

VLADO JAVORSKÝ

Živí sa z histórie poučiť nechcú, mŕtvi nemôžu.

ANITA TEŠOVIČOVÁ

Dejiny píšú víťazi.

NAPOLEON BONAPARTE

Keď chcete poznať pravdivú históriu, poznajte to, čo píšú porazení.

HENRY FORD

História neje nič iného ako fabula, na ktorej sa zhodla väčšina ľudí.

NAPOLEON BONAPARTE

História bude ku mne zhovievavá, pretože som sa odhodlal ju písať.

WINSTON CHURCHILL

História sveta je súhrn udalostí, ktorým sa bolo možné vyhnúť.

BERTRAND RUSSELL

Tí, čo si nepamätajú minulosť, sú odsúdení na jej opakovanie.

GEORGE SANTAYANA

História sa opakuje, súčasnosť našťastie nie.

PETER KNAP

Myslenie má budúcnosť, hlúposť má len bohatú históriu.

STANISŁAW JERZY LEC

Nie sme tvorcami histórie. Sme sami tvorení históriou.

MARTIN LUTHER KING, JR.

Ak si myslíte, že máte ťažký život, čítajte knihy o histórii.

BILL MAHER

Poučte sa zo svojej minulosti, ale nežite v nej.

STEVE MARABOLI

DOBRÁ ŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

Ročník XI, číslo 11, február 2020

Vychádza v elektronickej podobe (ako PDF) dvakrát mesačne, 20 x ročne (okrem júla a augusta)

Toto číslo vyšlo 6. februára 2020
Evidenčné číslo MK SR: 3814/09
ISSN 1338-8444

Redakcia

RNDr. Vladimír Burjan (šéfredaktor)

burjan@dobraskola.sk

Mgr. Barbora Babicová (redaktorka)

babicova@dobraskola.sk

Mgr. Martina Sondej (redaktorka)

sondej@dobraskola.sk

Mgr. Alena Bastlová (agenda)

bastlova@dobraskola.sk

Peter Ertl (web + grafika)

ertl@ecg.sk

Igor Petkovský / atelier9 (grafika)

studio@atelier9.sk

Kontakty

redakcia@dobraskola.sk

inzercia@dobraskola.sk

Tel.: 02 / 63 81 26 89

Web

www.dobraskola.sk

Facebook

www.facebook.com/casopisdobraskola

Vydavateľ

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA

Vranovská 6

851 01 Bratislava 5

IČO: 50 099 051, DIČ: 2120175948

Adresa redakcie

Vranovská 6, 851 01 Bratislava 5

Príspevky nemusia nutne vyjadrovať názor redakcie. Za obsah textov a fotografií zodpovedajú autori, za obsah a pravdivosť inzerátov zodpovedajú ich zadávatelia. Vydavateľ si vyhradzuje právo na úpravu príspevkov. Fotografie bez uvedeného zdroja sú z fotobanky www.bigstockphoto.com.

© Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA, 2020. Všetky práva vyhradené. Akékoľvek šírenie alebo rozmnožovanie uverejnených textov a fotografií je možné iba s výslovným písomným súhlasom vydavateľa.

Chcete čítať DOBRÚ ŠKOLU pravidelne?

Od januára 2019 sa môže ktokoľvek zaregistrovať na odber nášho časopisu v digitálnej podobe (ako PDF) bezplatne, prípadne za dobrovoľné predplatné. Stačí na stránke www.dobraskola.sk vyplniť krátky registračný formulár a prípadne uhradiť dobrovoľné predplatné vo výške, ktorú si sami určíte (nie je povinné). Po zaregistrovaní budete od nás dostávať každé dva týždne mailom upozornenie, že vyšlo nové číslo DOBREJ ŠKOLY. Kliknete na uvedený link a stiahnete si časopis ako PDF. Dobré, nie?